

7, 2 *Pětikostelní náměstí (plácek)* — rozšířená část Sněmovní ulice na Malé Straně. V t. zv. zemském domě (zabírá téměř celou východní stranu ulice) se od r. 1861 konala zasedání českého zemského sněmu, českého ovšem jen ve smyslu územním.

Reprodukce sněmovní síně je v obrazové části svazku pod č. 1.

Poněvadž N. píše o českém sněmu několikrát, je třeba k objasnění situace podotknout: Sněm vzbudil zprvu zájem a naději v širokých vrstvách lidových, ale tento zájem brzy pohasl, neboť sněm při svém třídním a národnostním složení nemohl hájit zájmy našeho lidu. Měl 241 členů, a to 70 poslanců velkostatkářů, 87 poslanců měst a míst průmyslových a obchodních komor, 79 poslanců jiných obcí v Čechách, dále byli jeho členy arcibiskup a 3 biskupové a rektor pražských vysokých škol. Předsedou sněmu byl císařem jmenovaný zemský maršálek, rovněž jeho zástupci byli jmenováni. Podle nespravedlivého volebního řádu jeden poslanec v Čechách připadal v městech na 11.600 obyvatel, na venkově na 49.000 obyvatel, v českých okresech bylo třeba mnohem většího počtu voličů na jednoho poslance než v okresech německých, takže čeští poslanci byli v tomto zemském sněmu pro Čechy v menšině. Volební právo měli pouze občané majetní (muži), platící alespoň 10 zlatých přímých berních daní (t. zv. poplatníci desítizlatkoví). Všichni ostatní občané, zejména venkovská a městská chudina, volební právo neměli.

7, 8 *pseudožurnalista* (řec.-franc.) — nepravý žurnalista

10, 16 *retourka* (z franc.) — vstupenka, propustka. Zájem o vstupenky se zvyšoval tím, že každý poslanec dostal na nejvýš 2 vstupenky pro své známé, a na galerii se vešlo jen něco málo přes 100 osob.

13, 1 *Dopis z Bohemopolisu* — Nerudova odpověď na feuilleton listu Prager Zeitung v příl. k č. 101, 28. 4. 1861, nazvaný Skizzen vom Lande (Črty z venkova) a datovaný: Bohemopolis, Ende April (V Bohemopolisu koncem dubna). *Bohemopolis* = latinskořecké označení místa („česká obec“).

13, 5 *Prager Zeitung* (Pražské noviny) — neoblíbený úřední list: odpor k tomuto oficiálnímu vládnímu orgánu vyjadřuje obrazová příl. č. 2.

13, 27 *firnis* (lat.) — nátěr
14, 26 „*Aber alles half nichts* —“ — „Ale to všecko nic nepomohlo —“

14, 29 Ludwig Börne (1786—1837), něm. novinář, kritik a politik

14, 29 „*Nach dem Formate der Zeitungen kann man das Mass der politischen Freiheiten eines Volkes erkennen.*“ — „Podle formátu novin pozná se míra politických svobod národa.“

15, 5 „*Verbesserungen... flicken.*“ — „Opravy se musí zdařit včas, v bouři už není možná zašívát plachtu.“ Tento epigram, nazvaný *Staatsökonomisches* (Národohospodářský), se čte v 5. sv. (*Polyantha*) na str. 120 *Auffenbergových* spisů v I. oddílu *Gedichte komischer Gattung und unvergoldete Pillen* (Komické básně a nepozlacené pilulky) ve vydání *Neuere dramatische Werke und vermischte Schriften*, Siegen und Wiesbaden 1844. (Německý spisovatel Joseph Auffenberg žil v letech 1798—1857.)

15, 10 *Jean Paul*, celým jménem Jean Paul Friedrich Richter (1763—1825), něm. spisovatel, z něhož N. často citoval.

15, 10 „*Anfangs... nieder.*“ — „Zprvu čas statně kráčí za novinami, potom noviny kulhají za časem, až se nakonec položí.“

15, 25 *August von Kotzebue* (1761—1819), německý dramatik

15, 26 „*Die Zeitungsschreiber... Allierten.*“ — „Novináři nejsou dnes spojenci bezvýznamní.“

15, 32 „*Ein Corps... nütze.*“ — „Hlouček novinářů je schopen ubít celý národ, alespoň zaslepeností, a zaslepenost se hodí k ledačemu.“

15, 37 „*Sollten Sie dabei gar nichts gedacht haben?*“ — „Že byste si při tom nebyl nic myslel?“

15, 38 „*ahasverský*“ — bludný, klamavý

17, 12 *vtip bez attické soli* — bez jemnosti; *atticus sal* (attická sůl) — latinský příslovečný výraz pro jemný a přitom štiplavý vtip. Attičtí spisovatelé, jako Menandros, prosluli jemností a vtipností svých výtvorů. (Attika — část středního starého Řecka s hlavním městem Athénami.)

17, 16 *starobylá byzantská kaple v Poštovské ulici* — jde o kostelík sv. Kříže v dnešní ulici Karoliny Světlé, který patřival majiteli sousedního domu. Majitel chtěl kapli zbourat a postavit tam činžák, ale přátelé památností protestovali a postarali se, aby kapli koupila pražská obec.

17, 30 „*Videant consules*“ (lat.) — „Ať se o to postarají konšelé“, t. j. členové nového zastupitelstva, zvoleného v obecních volbách pražských 11. 3. 1861. V těchto volbách Češi

dosáhli většiny. *Videant consules* = obměna antického usnesení senátu *Caveant consules ne quid detrimenti res publica capiat*. (Konsulové nechť hledí, aby obec neutrpěla žádné škody.)

18, 3 *Bohemia* — praž. něm. časopis, redigovaný v l. 1844—1877 Fr. Klutschakem. N. myslí čl. *Burschenschaften* v č. 118 z 18. 5. 1861, str. 1112.

18, 3 *buršenshafty* — spolky německého nacionálního studentstva. Karikaturu německé studentské slavnosti viz v obrazové příloze u č. 3.

19, 15 „*Etenim... vinculum.*“ — „Vždyť všechny činnosti, které se týkají lidské vzdělanosti, mají nějaké společné pouto.“ (Citát z Ciceronovy řeči *Pro A. Licinio Archia poeta* 1, 2.)

19, 17 *Marcus Tullius Cicero* (106—46 př. Kr.), římský řečník a filosof

19, 18 „*Die Wissenschaft muss flüssig gemacht werden.*“ — „Věda musí být učiněna tekutou.“ (T. j. plynulou, obecně přístupnou.)

19, 22 „*Haec studia... pernoctant nobiscum.*“ — „Tato studia pohánějí mládež, doma způsobují potěšení, venku nepřekážejí, přenocují s námi.“ (Zkrácený citát z Ciceronovy řeči *Pro Archia* 1, 2; místo *alunt* — živí — má N. *agunt*.)

19, 27 *novým* „*Flüssigmachen der Wissenschaft*“ — „zkapalňováním vědy“, t. j. novým pitím

19, 28 *Quae ad humanitatem pertinent* — (Činnosti), které se týkají lidské vzdělanosti.

19, 32 „*Das 19. Jahrhundert des Tierreichs*“ — „19. století světa zvířat“

19, 34 „*Humanität... Spott!*“ —

„Humanita, brutalita a co ještě zas!

Slova ta se podobají jako žert a špás!“ (Srv. 82, 16.)

20, 4 *komersy* — sedění, zábavy, pitky buršáků

21, 10 *filistr* — zpátečník, šosák

21, 22 *buršemesen* — buršáctví

21, 27 *Adolf Kolatschek*, býv. profesor na evang. gymnasiu v Těšíně, žurnalista, vystupoval nenávistně proti Slovům. R. 1851 vydával v Brémách *Monatschrift*, později ve Vídni *Stimmen der Zeit* (zanikl koncem r. 1862), pak byl redaktorem polovládního listu *Botschafter*. N. o něm píše též v následující stati *O budoucnosti Čechů*.

21, 28 „*raizische und wallachische Sprache*“ — „rácký a valašský jazyk“; zmatené výrazy z Kolatschkova článku, jež uvádíme v pozn. k 22, 1.

21, 32 *Gustav Freytag* (1816—1895), něm. spisovatel, hojně čtený v Čechách, autor populární veselohry *Journalisten* (1854), románu *Soll und Haben* (1855) a j.

21, 32 „*Du wirst ... unsere Feinde.*“ — „Se ... sklenicí a mečem ... v ruce budeš zde německým vojínem, který posune hraniční kámen naší řeči a mravů dál proti našim nepřátelům.“

21, 35 *Er wies mit der Hand nach Morgen* — Ukázal rukou k Východu. (Narážka na německou rozpínavost na Východ.)

22, 1 *O budoucnosti Čechů* — N. polemizuje s nepodepsaným článkem *Die Zukunft des Czechismus* časopisu *Stimmen der Zeit*, r. 1861, str. 755—761; srv. 21, 27 a 34, 21.

22, 13 *pravdu „apodiktickou“* (z řec.) — jistou, nepochybnou

23, 15 *Norbert Prutz* (1816—1872), něm. básník, kritik a historik, redigoval v letech 1851—1867 týdeník *Deutsches Museum*.

23, 22 *praví Murfyové protiřekosti* — vzory, vzorné ukázky nesmyslů; Patrick Murphy (†1847), angl. fyzik, meteorolog a vydavatel kalendářů, marně se pokoušel založit předvídaní počasí na vědeckých methodách.

25, 20 „*Klassiker aller Nationen*“ — „Klasikové všech národů“

26, 1 *Adam Gottlob Oehlenschläger* (1779—1850), dánský básník

26, 2 *Hans Christian Andersen* (1805—1875), světoznámý dánský pohádkář

26, 3 *Henri Conscience* (1812—1883), flámský romanopisec

26, 14 *Alexander Bach* (1813—1893) jako rakouský ministr vnitra v l. 1849—1859 organisoval administraci centralisované monarchie. Představitel tuhého absolutismu a reakce let padesátých.

27, 14 *Frankfurt (nad Mohanem)* byl r. 1848 sídlem parlamentu, který měl sjednotit Německo. (Symbol sjednocovacích všenněmeckých snah, ohrožujících i Rakousko.)

27, 22 *Friedrich Ferdinand Beust* (1809—1886), saský ministr zahraničí, hájil samostatnost malých německých států (Kleindeutschland) proti myšlence spolkového státu německého (Grossdeutschland) pod vedením Pruska. R. 1866 po porážce Rakouska Pruskem byl propuštěn ze saských služeb a jmenován zahraničním ministrem rakouským.

28, 24 *Tagesbote aus Böhmen* — pražský německý deník, redigovaný té doby v duchu protičeském Davidem Kuhem. *D. Kuh* (1819—1879) projevoval ve 40. letech sympatie s českými národními snahami. V Pětikostelí vydával německé noviny ve smyslu politiky Košutovy, začež byl odsouzen na 6 let na pevnost. R. 1850 byl amnestován a dán pod policejní dohled. N. o něm často píše, zvl. v Hlase č. 242, 2. 9.

1863 (str. 235—237 tohoto svazku) a vzpomíná, jaký byl Tagesbote asi před pěti lety, kdy sám byl v jeho redakci. Pro Kuha užívá N. pojmenování David, Davídek, David Q. Srv. 141, 6; 149, 4; 207, 20; 225, 1.

28, 22 *to máš mému feuilletonu co děkovat* — týká se Nerudova feuilletonu o buršácích, otištěného v Čase č. 121, 22. 5. 1861. (V našem svazku str. 18—21.)

28, 29 *Máme velký dům, a moje přízemí* — velký žurnál, v němž jako přízemí vypadá prostor vyhrazený pro Nerudův feuilleton.

29, 8 *Novohradecký*, podle Douchova Knihopisného slovníku (1865) J. A. Novohradský, autor brožurky „Babinský žije! Po dvacitiletém trestu vězení. V Praze 1860, tisk a k dostání u B. F. Mohrmanna vdovy a synů.“

29, 10 *Babinský že je zahradníkem!* — Šedesátiletý Václav Babinský, který byl po dvacetiletém vězení propuštěn 21. 5. 1861 z Kartouz, přijal místo zahradníka kongregace milosrdných sester v Řepích u Prahy.

29, 20 „*ingrimmiger Humor*“ (humor, šíraný vnitřním vztekem); této charakteristiky Nerudova humoru užil pisatel noticky Die Studenten-Verbindungen (Tagesbote aus Böhmen č. 141, 23. 5. 1861), v níž odsoudil Nerudovo líčení buršáckého výletu do Podolí (feuilleton Času č. 121, 22. 5. 1861, v našem sv. str. 21).

29, 35 *Kolatschek, Kollatschek* atd. — N. úmyslně píše ve feuilletonu jméno K. po každé jinak.

30, 6 *P-ling* = Theofil Pising, něm. žurnalista a spisovatel, odchovaný pražskou universitou. Věnoval se politice a ekonomii. R. 1863 odešel do Vídně. Nejen kolportoval Kolatschkův časopis Stimmen der Zeit, ale také do něho přispíval. N. píše o P. ve feuilletonu Z „*Reformy*“ (viz str. 171—173) i jinde.

30, 32 *jen aby vám jich zase nějaký německý Hannibal, nějaký Dr. Fischer, neprodal!* — Narážka na Hannibala Fischera, býv. oldenburského radu, pověřeného spolkovou vládou ve Frankfurtě prodejem německého válečného loďstva. Fischer provedl prodej v Brémách r. 1853, čímž proti sobě popudil krajany, jak vypravuje v autobiografii Politisches Märtyrertum.

31, 31 *benefice* (z lat.) — divadelní představení na počest a ve prospěch některého herce

33, 30 *opět jeden článek proti nám* — viz pozn. k 34, 21.

33, 35 *slavist* (z lat.) — slovanský jazykozpytec (hanlivě)

33, 36 *konkordát* (z lat.) — dohoda církve se státem

34, 21 *pražský dopisovatel... píše nyní „z moravského mlýna“* — N. zesměšňuje nepodepsaný článek Auf einer

mährischen Mühle v týdeníku Stimmen der Zeit, r. 1861, str. 803—813 a hojně z něho cituje.

35, 10 *marioneta* (z franc.) — loutka

35, 11 *patron* (z franc.) — principál, loutkář

35, 25 „*Und wer da lügt, muss Prügel haben!*“ — „A kdo takhle lže, tomu patří výprask!“

35, 25 *Mirza-Schaffy* — něm. básník Friedrich Bodenstedt (1819—1852), proslulý literární mystifikací *Lieder des Mirza-Schaffy* z r. 1851. (R. 1861 vyšlo v Berlíně 10. vydání.)

37, 15 *Holštýn a Šlesvik*: Česká veřejnost sympatisovala s malým Dánskem, jemuž H. a Š. patřily, proti Bismarckovu Prusku, činícímu si nároky na tyto kraje s německým obyvatelstvem. Viz obr. č. 4.

Stručný přehled sporu, o němž se N. několikrát zmiňuje: Prusko trvalo na právu Německého spolku zasahovat do správy Šlesvika a hrozilo vojenským zákrokem. V r. 1863, kdy po Bedřichovi VII. nastoupil na dánský trůn Kristián IX., došlo mezi Pruskem a Rakouskem k tajnému ujednání vypovědět společně válku Dánsku. Za záminku si Prusko zvolilo vyhlášení nové ústavy v Dánsku a zaslalo s Rakouskem 16. I. 1864 Kristiánovi IX. ultimatum, aby nová ústava byla do 48 hodin odvolána. Dánsko odmítlo spoléhajíc na pomoc Anglie a Francie, ale tyto velmoci nepomohly. Rakouská a pruská vojska vtrhla 21. I. 1864 do Holštýnska a 18. IV. 1864 zlomila definitivně dánský odpor. Podle mírové smlouvy vévodství Šlesvik, Holštýn a Lauenburg zůstala v prozatímní správě vítězného Pruska a Rakouska. V tom byl zárodek války mezi Pruskem a Rakouskem, k níž došlo r. 1866.

37, 27 *lord John Russell* (1792—1878), anglický ministr zahraničí v letech 1859—1866

38, 24 *Poznaňsko* — pruská provincie s většinou polského obyvatelstva, utlačovaného vládnoucími Prusy. (Podle statistiky bylo v Poznaňsku r. 1890 697.265 Němců a 1.162.538 Poláků.)

41, 3 *onen pán* ... N. myslí školního inspektora Jana Mareše, proti němuž často psal.

42, 7 „*U nás jináče!*“ — refrén stejnojmenné karatelské básně B. Jablonského

42, 9 *dualismus národností* (z lat.) — dvojitost

42, 37 *Avšak a i ty neměli* — ponecháváme text beze změny, ale není vyloučeno, že jde o tiskovou chybu (místo Avšak ani ty...).

43, 2 *rekvie* (z lat.) — zádušní mše a hudba k ní

44, 5 *pagoda* — východoasijská naparáděná chrámová stavba; soška (boha), hračka

46, 6 *reakcí vychází ze starého haraburdí* = zvedá se,

sílí; v šedesátých letech se čím dále častěji vyskytují narážky na mohutnější reakci. Znázorňuje ji vtipně ilustrace z listu Blesk v obr. příloze 5.

46, 11 *departementy* (z franc.) — oddělení v úřadě; zde: úředníci takového oddělení

46, 19 *jistý pražský ústav dívčí panny J...ovy* = Eleonory Jonákové, která od r. 1845 vedla ústav po své přítelkyni Antonii Čelakovské-Reissově.

46, 23 *historickou slovanskou mši na Svatováclavském náměstí* (počátek pražské revoluce) sloužil 12. 6. 1848 kněz Jan Arnold.

46, 24 *dívčí ústav paní A...ové* = Františky („Svatavy“) Amerlingové. Shodně s N. ji popisuje na př. Antal Stašek ve Vzpomínkách: „R. 1848 si hrála na Češku Slovanku a zasedala i ve výboru sdružení slovanských žen; ale když přišla bachovina, stala se ředitelkou německého dívčího ústavu, jenž čpěl zdaleka klerikalismem a zpátečnictvím všeho druhu.“ Tak o ní mluví i B. Němcová ve svých dopisech.

47, 13 *Rohanka* — zahrada na Rohanském ostrově v Karlíně. Viz též pozn. k 305, 14.

47, 17 *Musejník* = Časopis Českého musea, redigovaný tehdy Václavem Nebeským. (Narážka na jeho opožděné vycházení a na jeho konservativnost.)

47, 34 *však jsem je tenkrát napsal, myšlenky ty...* — N. připomíná svůj článek „Na Volšanském hřbitově“ z Obrazů života 1860, psaný ještě v době bachovské reakce. (Viz svazek Literatura I.) Havlíčka N. ctil jako statečného novináře a bojovníka proti reakci a poukazoval na vřelý poměr dělnictva k Havlíčkovi v letech padesátých a dalších.

49, 14 *Pierre Jean Béranger* (1780—1857), populární francouzský básník, jenž svými politickými písněmi pomáhal vítězství červencové revoluce.

50, 1 *sněmovna poslanců* = užší říšská rada ve Vídni. Složení i kompetence říšské rady byly určeny — stejně jako u zemských sněmů a u státní rady — únorovými patenty, datovanými 26. února 1861. Tyto patenty, nazývané únorovou ústavou říše, byly důsledkem, provedením císařského diplomu z 20. října 1860. Spěšně vydaný říjnový diplom měl uklidnit nespokojené národy a upevnit moc císařské koruny, otřesené porážkou Rakouska v Itálii r. 1859 a vyčerpané finančně. Těžisko nového uspořádání mělo podle říjnového diplomu být v zemských sněmech. Únorové patenty však nesplnily naděje, vzbuzené říjnovým diplomem. Únorová ústava, jejímž t. zv. otcem byl německý liberál Antonín rytíř Schmerling, oklestila pravomoc zemských sněmů Předlitavska a přesunula ji na užší říšskou radu. V Uhrách zůstala

legislativa zemských sněmů zachována. Situaci Rakouska v té době vystihuje obraz. příloha č. 6.

Říšská rada měla dvě sněmovny, panskou (členové jmenování nebo se členství dědilo) a poslaneckou (celkem 343 poslanců, v tom 82 ze zemí koruny České, členové voleni zemskými sněmy). Říšská rada tedy měla spíše povahu státní rady, nikoliv zastupitelstva, voleného lidem. Byla dvojitá, širší (v ní zástupci všech království a zemí), která rozhodovala o záležitostech zákonodárných, všem zemím a královstvím společných, a užší (v ní pouze poslanci mimouherští), rozhodující o záležitostech společných jen těmto zemím. Práci poslanců říšské rady ve Vídni charakterisuje obr. č. 7.

50, 27 *ossiansky* — po způsobu vybájeného pěvce Ossiana a jeho domněle pradávných zpěvů. Ve skutečnosti tyto zpěvy (ohlas lidové poesie skotské) složil a r. 1760 vydal James Macpherson (1736—1796).

51, 2 *Ignaz Kuranda* (1811—1884) byl známý Pražanům z r. 1848, kdy přijel do Prahy vyjednávat s Národním výborem o německém parlamentě ve Frankfurtu a agitovat pro jeho obeslání. Na říšské radě vystupoval ostře proti autonomistickým nárokům českých i polských poslanců.

51, 3 *celému národu našemu slabost vytýkal...* Kuranda v říšské radě zdůrazňoval slabost zemských sněmů a snahu vlády udržet a zaručit v říši stejnou svobodu všem národnostem. O Čechách mimo jiné pravil: „Rozděleny v samy v sobě dvojití národností, najde každá vláda prostředků, aby zakročila proti odporu jedné neb druhé národnosti, i aby, chráníc práva jedné, zrušila práva všech.“ (Čas 147, 22. 6. 1861.)

51, 9 *prvním svým řečníkem...* N. myslí Fr. L. Riegra, který 19. 6. 1861 v říšské radě prohlásil: „Zvláštní jest, že právě my, kteří skorem vesměs synové selští a měšťanští jsme, výčitku tu slyšeti musíme, že po feudalismu a bůhví po jakých šlechtických institucích se sháníme, kdežto by srozumitelnější bylo, kdyby se tato výčitka vážným sousedům našim dělala, kteří ve svých řadách muže mají, jenž k aristokracii náležejí.“ (Čas č. 146, 21. 6. 1861.) Srv. 296, 6.

51, 14 *strašáky clam-martinicovské* = strach před vlivem šlechtických feudálů na českou politiku

51, 14 *Jindřich Jaroslav hr. Clam-Martinic* se na říšské radě ujímal historických práv zemí, a proto byl neoblíben u německé levice. Vzdal se 23. 9. 1862 mandátu, později stál s Riegreem v čele t. zv. státoprávní české oposice.

51, 21 *Frant. Smolka* — mluvčí Poláků na říšské radě, v Čechách známý od r. 1848 svou politickou činností; požadoval autonomii zemí v duchu federalistickém.

52, 4 *zeť Palackého* — Fr. Lad. Rieger (1818—1903). Soubor jeho politických projevů vydal Josef Kalousek (Řeči Dra Frant. Ladisl. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech, sv. I—IV, Praha 1883—1888).

52, 19 *j. ř.* = jednacího řádu

52, 19 *zur Ordnung* = k věci

52, 24 *den bleichen Staněk und den bartgewordenen Prachenský* = bledého S. a zarostlého P.

52, 32 *Anton Ritter von Schmerling* byl státním ministrem od 13. 12. 1860 do 16. 8. 1865, kdy musil být odvolán pro odpor, který vzbuzovala jeho centralisační a germanisační politika. Srv. 324, 34.

52, 37 *Ignaz von Plener* (1810—1908) byl v letech 1860 až 1865 rakouským ministrem financí. Dal se zvolit poslancem do českého sněmu (za město Cheb), ale objevil se na sněmu jen jednou.

53, 8 *Heinrich Heine* (1797—1856), největší něm. básník 19. st., napsal mnoho článků o Polácích.

53, 8 „*wir and're haben schlimm're Schmach genossen*“ = „zažili jsme již horší potupy“

54, 8 *dr. Eugen von Mühlfeld*, vídeňský advokát, který po svém zvolení do říšské rady r. 1861 podal návrhy na zákon o osobní svobodě, o listovním tajemství, svobodě učení a nezávislosti školy na církvi atd. (t. zv. Mühlfeldovy návrhy).

54, 16 *dr. Eduard Herbst* (1820—1892), rozený ve Vídni, byl profesorem trestního práva na pražské universitě a poslancem na zemském sněmu i na říšské radě, kde patřil k centralistům.

55, 1 *prof. Václav Zelený* (1825—1875), literární historik, byl v letech 1861—1862 poslancem na říšské radě, od r. 1861 v zemském sněmu českém.

55, 8 *Spiridion Litwinowicz*, světící biskup řeckokatolický ve Lvově, jako poslanec haličského sněmu a říšské rady ve Vídni podporoval v čele rusínských poslanců ministerstvo Schmerlingovo proti polským federalistům, začež se mu r. 1863 dostalo hodnosti metropolity a tajného rady.

56, 3 *dr. Lovre Toman*, slovinský spisovatel, advokát, od r. 1861 zastánce slovinských zájmů na říšské radě ve Vídni, kterou opustil zároveň s Poláky 1. 4. 1870, čímž způsobil pád ministerstva Giskra-Herbst-Hasner.

56, 8 *dr. Karel Leopold Klaudy* (1822—1894), český právník a národně liberální politik, v letech 1867—1869 starosta Prahy

56, 13 *Karl Giskra* (1820—1879), rodák z Mor. Třebové, byl jako brněnský advokát zvolen do zemského sněmu a říš-

ské rady, kde se zastával centralismu a podporoval poněmčovací snahy Schmerlingovy. Zuřivě útočil proti státnímu českému právu dne 3. a 11. května a zejména 22. července 1861, kdy nazval korunu sv. Václava mystifikací. Proto Rieger s poslanci se tázal v interpelaci 1. srpna vlády, zdali její mlčení znamená souhlas s Giskrovými výroky. R. 1867 byl Giskra zvolen předsedou říšské rady, 30. 12. 1867 se stal ministrem vnitra v Auerspergově kabinetě. V této funkci potlačoval české snahy, zakazoval schůze a tábory a pronásledoval redaktory.

58, 17 *Teofil Bendella* (1814—1875), archimandrit v Černovicích

58, 26 *Albert Nostic* (1807—1871), nejvyšší maršálek království Českého a oblíbený předseda českého sněmu, krátký čas byl poslancem a místopředsedou říšské rady ve Vídni.

59, 5 *notabilita* (z lat.) — významná osobnost

59, 6 *Franz von Pillersdorf* (1786—1862) byl r. 1848 od 20. 3. do 8. 7. rakouským ministrem vnitra a krátce ministerským předsedou.

59, 16 *Anton Doblhoff-Dier* (1800—1872) byl v červenci až listopadu 1848 rakouským ministrem vnitra.

59, 20 *dr. Alois Fischer* projevil r. 1848 liberální smýšlení; r. 1861 se projevoval jako klerikál.

59, 22 *ultramontánnost* (z lat.) — krajní katolictví

59, 25 *Richard hr. Belcredi* (1823—1902) se stal r. 1863 místopresidentem čes. místodržitelství, r. 1864 místodržitelem v Čechách, v letech 1865—1867 stát. ministrem a min. předsedou v Předlitavsku. Chtěl uskutečnit vyrovnání s Uhry a spojení je s provedením federalisace v Předlitavsku, vzbudil tím naděje Čechů na státoprávní vyrovnání, ale pro odpor Němců a Maďarů k vyrovnání nedošlo. Viz též ilustraci č. 15 a svazek Podobizny II.

60, 29 *oktrojování* (z franc.) — vnucení

60, 33 *dr. Alois Brinz* (1820—1887), rodilý z Bavor, od roku 1857 profesor německého práva na pražské universitě a patron buršáků (viz též ilustraci č. 3), byl r. 1861 zvolen do českého sněmu a vyslán na říšskou radu, kde věrně stál při Schmerlingovi. Po jeho pádu se vrátil do Prahy, odkud r. 1866 odešel do Tübingen.

63, 4 *Karl Wieser*, hornorakouský poslanec autonomista, později starosta města Lince

63, 9 *Joseph Ritter von Waser* byl poslancem na štýrském sněmu a v říšské radě.

63, 11 *Peter Steffens*, člen zemského sněmu českého a říšské rady ve Vídni, hlasoval vždy se stranou centralistickou. Od r. 1846 byl majitelem továrny ve Zlaté Koruně.

63, 19 *dr. Anton Ryger*, rodák z Napajedel, byl r. 1861 zvolen do zem. sněmu moravského, který jej téhož roku zvolil do říšské rady vídeňské

64, 10 *Si licet componere magna parvis* (Dovoleno-li srovnávati malé s velikým) jsou slova římského básníka Vergilia (70—19 př. Kr.), který jimi srovnává práci včel a kyklopů (Georgicon IV, 176).

64, 16 *Josef Farský* (1826—1889), litograf, zal. r. 1856 v Praze kamenotiskárnu, vydával mimo jiné podobizny říšských radů a jiných osobností.

66, 3 román *Věčný žid* (Le juif errant) napsal franc. spisovatel Eugène Sue (1804—1857), do češtiny jej r. 1850—1851 přeložil Václav Bambas.

66, 10 *dcerou národa* byla nazvána Havlíčkova dcera Zdeňka (1848—1872). V letech 1861—1862 byl pro ni sebrán rozprodejem losů „národní dar“ 30.596 zlatých.

69, 8 *česká koruna pláče, že levice říšské rady ani jediné rozumné jiskry nemá...* narážka na Giskrovo vystoupení v říšské radě proti právům koruny České, při němž se nikdo z německých poslanců a vlády Čechů nezastal; viz pozn. ke str. 56, 13.

69, 19 *Pavlina Luccová*, členka vídeňské dvorní opery; srov. povídku Beneš v Arabeskách.

70, 22 *František Pěkný* byl vlastenecký hostinský, u něhož se scházela studentská a literární společnost. N. mu napsal nekrolog ve feuilletonu Nár. listů č. 72 z 15. 3. 1874.

70, 30 *Sängerfürst išpahánský* neboli Kníže zpěvu z Ispahanu byl podivín, ozdobený četnými plechovými a papírovými rády, který neumělým přednesem různých operních arií bavil obecenstvo v hostincích a veřejných zahradách.

72, 9 *u Šáryho* — hostinec a pivovar Na Slovanech podnikavého sládka Jana Michala Šáryho (1825—1881)

72, 9 *Karel Komzák* (1823—1893) byl populární český kapelník.

74, 8 „*Kabinettstück*“ — kabinetní, mistrovský kousek

74, 9 *mladý nový primátor náš* — *František Pštross* (1823—1863), pražský koželuh, byl v r. 1848 zvolen po prvé do zastupitelstva král. města Prahy, r. 1856 stal se předsedou obchodnické komory, od r. 1861 purkmistr a poslanec zemský za Nové Město. Jako první český primátor se zasloužil o zavedení češtiny do obecních úřadů, do měšťanských škol, o založení obecní plynárny atd. Oblíben pro poctivé, praktické a pokrokové jednání. Podobizna v příloze č. 8.

74, 28 *s přivěšeným copem* — zákony zhoršené, přizpůsobené reakčním názorům

75, 19 *měšťanosta* = pražský primátor

75, 25 *Reineke* — Lišák, lstivý hrdina staré dolnoněmecké zvířecí báje, proslavený Goethovým dílem *Reineke Fuchs* (1794).

76, 23 *dr. Václav Bělský* (1818—1878), pražský advokát, byl r. 1861 zvolen do sboru obecních starších a za náměstka purkmistrova, po smrti Pštrossově se stal purkmistrem, v letech 1863—1872 zemským poslancem, r. 1864 náměstkem nejvyššího zem. maršálka.

78, 10 *Václav Frost* (1814—1865), rodilý Němec, jako ředitel praž. ústavu hluchoněmých se postaral o to, aby ústav sloužil od r. 1858 oběma národnostem.

78, 12 *dr. Franz Schmeykal* (1826—1894), pražský advokát, zakladatel něm. kasina (1862), chtěl vytvořit z Čech „Deutschböhmen“ a zavésti němčinu jako státní jazyk. Od r. 1861 byl poslancem čes. sněmu.

79, 19 „*Meine Farbe ist die Farblosigkeit*“ = „Mou barvou je bezbarvost.“

79, 24 „*Wollte der Himmel... würde!*“ = „Kéž je počet takových dvojjazyčných rodin čím dál tím větší!“

79, 34 *collegium — dislegium* (z lat.) = sbor — spor; pražské městské zastupitelstvo se německy nazývalo Prager Stadtverordneten-Collegium.

80, 3 *řečnická exkursí* (lat.) = odbočka, odbočení

80, 4 *šmelc* (z něm.) = skleněné perly a duté tyčinky, jimiž byla pošita látka. Viz vyobrazení u č. 119 v *Podobiznách I.*

80, 7 *Josef Wenzig* (1807—1876), školský pracovník a spisovatel, propagátor čes. literatury mezi Němci, od r. 1870 píšící jen česky, libretista Smetanův. Brožury, pro něž byl vyšetřován, vyšly souborně jako *Beiträge zur Paedagogik*. Od r. 1861 členem sboru obecních starších v Praze a zemským poslancem. „*Rytíř litomyšlský*“ — protože své brožurky vydával u A. Augusty v Litomyšli.

80, 30 *František Dittrich* (1801—1875) se stal r. 1863 náměstkem a r. 1870 purkmistrem pražským. Populární organizátor vltavské paroplavby.

Wenzigdenkmal = pomník Wenzigovi

82, 4 *Graubündten* nebo *Graubünden*, švýcarský kanton

82, 12 *Prager Morgenpost*, deník, vycházející v l. 1858—1864 nákladem a tiskem Heinr. Mercyho za redakce Heinr. Schindlera a později Jana Ohérala; z počátku *rozumnou* — N. byl tehdy členem její redakce.

82, 16 *humanita — brutalita* — viz 19, 34.

82, 18 *humpolácké chování bavorského nestydatce* hájil list *Prager Morgenpost* článkem *Zur Eröffnung der böhmischen Westbahn* v č. 293 z 23. 10. 1861.

83, 2 „*wie ... sich bedienen*“ = „jakých jemných výrazů používají někdy české listy“.

83, 9 „*Nicht bloss ... Karyatidenhaupt.*“

„Netoliko že se vyzbrojuje úhlavní nepřítel,
který rozbil říši Karla Velikého,
a nejenom že se zachtělo severskému orlu,
který nás tiskne už svým růstem;
také služební národové trhají
poutem, které každý měl za mrtvé,
Češi a Poláci potřásají
svou ježatou lokajskou hlavou.“

Citované urážlivé verše napsal německý básník Friedrich Hebbel (1813—1863). Úhlavním nepřítelem rozumí Francii, severským orlem Rusko. Proti těmto veršům se zvedla vlna odporu, kromě N. protestoval na př. Heyduk básní Karyatidy (Písek 1862) a Hum. listy (viz obr. č. 9). *Karyatida* (řec.) = socha podpírající římsu.

83, 18 *kleindeutschland* — srv. pozn. k 27, 22.

83, 27 *zastenala pláčem holubíným* — verš rukopisu Královédvorského (Záboj)

83, 35 *spatiny* — místo, kde se konávaly náboženské obřady.

84, 10 Dám ti víno, máš-li jen peníze; nemáš-li jich, klid se odtud.

84, 15 „*panna Tereзка*“ — socha Vltavy od Václava Prachnera (1784—1832) na Mariánském náměstí v Praze, postavená asi v letech 1810 až 1825.

85, 5 „*Roscius in sua arte*“ (lat.) — mistr svého oboru; římský herec Roscius byl současník Ciceronův (1. stol. př. Kr.). — *Roscius in sua arte* je obměna Ciceronova výrazu *Roscius suo genere* (De oratore I, 28, 130).

85, 5 *u Šáryho* — viz pozn. k 72, 9.

85, 8 *místnost* = místo, pozemek

86, 5 *historika*, t. j. Václava Vladivoje Tomka (1818—1905). Srv. jeho pojednání O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II. a Matiaše, Časopis Českého musea r. 28, 1854, str. 240 n., r. 29, 1855, str. 241 n. a r. 30, 1856, str. 63 n.

86, 5 *kněze vlastence*, t. j. Václava Štulce (1814—1887), v l. 1848—1860 učitele náboženství, češtiny a dějepisu na akad. gymnasiu v Praze.

86, 13 *Vaterland* — něm. vídeňský časopis, hájící zájmy české šlechty.

87, 15 *cereviska* (lat. *cerevisia* = pivo) — buršácká čapka

87, 20 *ani Kossack ani Buddelmeyer* — soudobí berlínští novináři

87, 23 *J. R. Vilímek* vydával za Nerudova příspěvky Humoristické listy, *Bedřich Moser Brejle* a Šotka.

87, 26 *Jan z Prahy* = pražský německý žurnalista Jan Druchsa (1829—1873), spolupracovník listu *Tagesbote aus Böhmen*.

87, 28 *anagram* (řec.) — hříčka, která přesmykáním hlásek tvoří z daných slov slova nová.

87, 28 *Václav Krolmus* (1787—1861), český archeolog a národopisec

87, 32 „*Věčný ženich*“ — Sabinův humoristický román; r. 1858 přerušeno jeho vydávání, r. 1863 obnoveno a dokončeno.

88, 12 *billeteur* (franc.) — uvaděč v divadle, biletář

88, 27 *suspendu*, t. j. *abonnement suspendu* (franc.) — hra mimo předplacení

90, 5 *Ernst Moritz Arndt* (1769—1860), něm. básník protinapoleonský, autor textu písně *Was ist des Deutschen Vaterland?*

90, 22 *na svých kanonech* — vysokých botách

90, 29 *schläger* (něm.) — typická sečná zbraň německých buršů

91, 2 *kreditovat* (z lat.) — dávat na úvěr

91, 5 „*Rübezahl*“ — Krakonoš, Rybcoul

91, 13 „*im vollen Chore*“ — „plným sborem“

91, 18 *Evoe!* (řec. *euoi*, lat. *euho*) — radostný výkřik, pův. při slavnostech boha Dionysa. *Io!* — výkřik radosti, na př. při triumfu nebo při saturnáliích

91, 23 *testimonium paupertatis* (lat.) — důkaz chudoby (zde duševní)

92, 3 *Kladderadatsch* — něm. politický satirický týdeník, zal. r. 1848 v Berlíně. Jeho název pochází z berlínské mluvy (Střepiny).

92, 4 *Aujust Buddelmeyer* — srv. 87, 20. (Aujust podle berlínské argotické výslovnosti.)

92, 5 „*officier ... classe*“ (franc.) = bývalý důstojník národní gardy, mimořádný poddaný Jeho Veličenstva pruského krále a volič třetí třídy

92, 12 *kolektura* (z lat.) — loterní sběrna, prodejna losů

92, 21 *obligací* (z lat.) — dlužní úpis

92, 36 *Lada* byl beletristický a módní časopis český v letech 1860—1863, který začal vydávat knihkupec Lehmann v Praze.

92, 37 *mantila* (ze špaň.) — pláštěnka, plášť

93, 7 „*Aus dem Hörsaale*“ — „Z posluchárny“

- 94, 23 *kus luxu* (z lat.) — přepychu
- 96, 7 „*Nemo in patria propheta*“ (lat.) — „Nikdo není ve vlasti prorokem“
- 96, 9 *Okcident* (lat.) — Západ, západní země
- 79, 19 „*fulgura frango*“ („rozbívím blesky“) je latinský nápis na zvonech, známý též ze Schillerovy Písně o zvonu.
- 97, 11 *primice* (z lat.) — první mše, kterou slouží kněz po vysvěcení.
- 97, 27 *memoirista* (z franc.) — pisatel paměti
- 100, 11 *Antonín Hodek z Ouholic* (1755—1813) — originál kroniky se nám nepodařilo najít. (V nové kronice, zal. r. 1887 Fr. Pražákem, je opsán text počínaje slovy *Přede mnou...*, což odpovídá str. 100—107 našeho svazku.)
- 101, 3 *dřenice* — hromadění ker
- 101, 20 *Nalezoves* — Nelahozeves
- 102, 10 *kloc, -u* nebo *kloca, -i* = hadr, hadřík
- 102, 26 *ruml* (z něm.) — (planý) poplach
- 102, 27 *Gideon Ernst Laudon* (1717—1790) byl populární rakouský generál.
- 102, 29 *komenda* (z franc.) nebo *komando* — vojenské velitelství
- 102, 38 *patálie* (z ital. battaglia) — bitva
- 103, 38 *štaieregirunk* (něm. Steuer = daň) — daňová úprava, daňový zákon
- 105, 28 *Bonice* = Bohnice
- 105, 32 *pasábl* (z franc.) — dostatek, hodně
- 106, 16 *valor* (lat.) — cena
- 106, 23 *kníže zloňský* — František Oldřich hr. Kinský ze Vchynic a Tetova
- 106, 29 *bankocetle* — papírové peníze, zavedené za napoleonských válek v chudnoucím Rakousku, vykořisťovaném válečnými dodavateli.
- 107, 32 *kníže Kinský*, t. j. Ferdinand ze Vchynic a Tetova (1781—1813)
- 108, 8 *MUDr. Friedrich Rochleder* (1819—1874) byl v letech 1849—1870 profesorem chemie na pražské universitě.
- 108, 26 „*si hic et ille*“ (lat.) — „jestliže (může) ten a onen“
- 109, 6 *Kateřina Kloučková* (Klauczek), rozená Češka (1833—1858), psala německy. Její životopis od V. Grohmana je v Klarově almanachu na r. 1860 Libussa, sv. XIX.
- 109, 6 „*De mortuis nil nisi bene*“ (lat.) — „O mrtvých jen dobré“
- 109, 22 *posthumní* (z lat.) — pohrobní, vydaný po smrti autorově
- 109, 28 *Alfred Meissner* (1822—1885), německý básník,

rodilý v Čechách, vydal r. 1846 v Lipsku báseň Žižka.

109, 29 *Karl Egon Ritter von Ebert* (1801—1882), pražský rodák, švagr Palackého, napsal lyrické epos *Wlasta*, drama *Bretislaw und Jutta* a j.

109, 31 „*Böhmische Kolatschen*“ — „České koláče“

110, 9 *Jan Ludvík Lukes* (1824—1906), tenorista, byl organisátorem čes. pěveckého a společenského ruchu v 60. letech.

110, 9 *Heřman Přerhof* (1831—1867), malíř a ilustrátor, deklamátor, byl dalším organisátorem českých besed.

110, 23 *Rudolf Mrosek* byl „majitel a ředitel ústavu veřejných nosičů v Mníchově, v Stuttgartu, v Norimberku, v Bamberku, v Brně atd.“ (Podle insertu v *Hlase* č. 36, 5. 2. 1862. V Praze jeho ústav započal činnost dnem 6. 2. 1862.)

110, 31 *Prager Paketträger-Institut* — Pražský ústav nosičů zavazadel

111, 3 „*Es wird ersucht ... zu wollen!*“ — „Žádá se, aby jmenovaný časopis byl sem zasílán v německé řeči!“

112, 3 *La jeunesse c'est la débauche!* (franc.) — Mládí je prostopášnost!

112, 24 „*Ueberproduktion der Intelligenz*“ — „Nadvýroba inteligentů“; srv. 331, 19.

113, 8 *Revue des deux Mondes*, franc. časopis, vycházející v Paříži od r. 1830

113, 10 *Henri Murger* (1822—1864), franc. spisovatel, autor proslulého románu *Scènes de la vie de Bohème* (Ze života bohémy), vydaného po prvé r. 1851.

114, 4 *Gustav Freytag* — viz pozn. ke str. 21, 32.

114, 5 *práce Sisyfova* — marná, jako práce krále Sisyfa z řeckého bájesloví, který musel za trest věčně válet balvan do kopce.

114, 25 „*unschädlicher Schwätzer*“ — „neškodný žvanil“

114, 8 *Čas* (1860—1863) — deník, vydávaný JUDr Aloisem Krásou (1828—1900) zprvu v duchu federalistickém, od r. 1862 centralistickém a vládním. N. do něho psal v letech 1860—1861. Historii Času znázorňují přílohy 10. a 11.

114, 8 *J. E.* = Jeho Excelence. (Narážka na J. E. Sojku.)

114, 35 *Numeri Exh[ibitionis]* (lat.) — jednací, pořadová čísla

116, 5 *Georg Christoph Lichtenberg* (1742—1799), něm. satirik a polemik, byl profesorem na universitě v Gotinkách.

116, 14 „*silicet-rozумы*“ — „řádoby rozумы“; *si licet* (lat.) = jestliže lze (užít toho slova), s prominutím

116, 19 „*Parakleton, čili ...*“ — v něm. originále „*Parakleton oder Trostgründe für die Unglücklichen, die keine Originalgenies sind.*“ (Ve vydání *Vermischte Schriften* 2. svazek, str. 207—214, Göttingen 1867. První vydání vyšlo

1800.) Z této části Lichtenbergova díla jsou citáty (počínaje první větou) a narážky feuilletonu Nová hvězda. (Parakletos řec. = Utěšitel. — Originalgenies = narážka na něm. revolučně literární hnutí Sturm und Drang.)

117, 27 *U „Kuchynků“* — hostinec v Poštovské ulici č. 323-27 na Starém Městě (nyní ul. Karoliny Světlé)

118, 7 *pathos* (řec.) — prudké vzrušení, vzlet; *pathem* = pathosem

119, 7 *nazveme svůj almanach tedy April* — vyšel skutečně nákladem autora Josefa Martina (1842—1924) r. 1862. Redakce Hlasu v č. 109 ze dne 19. 4. 1862 odmítla tuto satiru článkem Literární pahejlství, N. ji zkritisoval následujícího dne v Hlasu svým feuilletonem.

119, 26 *Roháč z Dubé*, balada Jos. V. Friče, byla deklamována na českých besedách v 60. a pozdějších letech.

120, 2 *„vím, že nic nevím“* je výrok řec. filosofa Sokrata (469—399 př. Kr.).

121, 4 *emer.[itní]* (lat.) = zasloužilý, bývalý

121, 4 *diakonus* (řec.) — jáhen; kněz, pověřený především chudinskou péčí.

121, 18 *gala* (špan.) — slavnostní

121, 22 *Publius Terentius Afer*, lat. básník komedií, žil v 1. polovině 2. století př. Kr.

121, 22 *sousedem* je míněn stařec Chremes z Terenciovy komedie *Heautontimorumenos*, který pronáší (verš 77) tento výrok: *Homo sum: humani nil a me alienum puto.* (Jsem člověkem, a proto nic lidského mně není cizím.)

121, 25 *Ein Versuch...: „Wie... zu schlichten?“* — Pokus o odpověď na otázku: „Jak vyřešit jazykový spor v Poznansku výhodně a radikálně pro obě strany?“

122, 6 *Salomon Stricker* (1834—1898), prof. experimentální pathologie na vídeňské universitě

122, 6 *Wilhelm Friedrich Volger*, něm. historik a pedagog, nebo jeho syn *Georg Heinrich Otto Volger* (1822—1897), mineralog a geolog

122, 7 *Jean Louis René Claparède* (1832—1871), švýcarský zoolog

122, 7 *Karl Friedrich Wilhelm Dieterici* (1790—1859), něm. národohospodář, autor spisu *Handbuch der Statistik des preussischen Staates* (1858).

122, 7 *Justus Gruner* (1777—1820), polic. ředitel v Berlíně, později šéf státní policie, odpůrce Napoleonův

122, 7 *Johann Christoph Friedrich Guts-Muts* (1759—1839), zakladatel něm. tělocviku, autor knihy *Gymnastik*

122, 25 *viaticum* (lat.) — peníze na cestu

122, 27 *paleta* (ital.) — povolení, potvrzení

- 124, 7 „*exempla trahunt*“ (lat.) — „příklady táhnou“
- 125, 10 *Montserrat* je vysočina v sv. Španělsku (Katalanie). V její úžlabině je skryt slavný benediktinský klášter téhož jména, založ. r. 880.
- 125, 26 *karyatida* — srv. pozn. k 83, 9.
- 126, 13 *žížkovka* — hůl s rukojetí v podobě Žižkovy hlavy
- 126, 21 č. 400 na *Oujezdě*, rodný dům Máchův, reprodukovala Rodinná kronika 1862, sv. I, č. 5, str. 59. Tamtéž otiskl J. N. studii o Máchovi (str. 59—60). Křestní list R K otiskla r. 1863, sv. IV, č. 81, str. 36. — Viz svazek Literatura I.
- 126, 30 *Mercyho tělesní orgán* — N. myslí asi na list Prager Morgenpost, vydávaný v l. 1858—1864 tiskem a nákladem Heinricha Mercyho v Praze.
- 126, 31 „*haben die Kärner zu tun*“ — „trakařníci mají co dělat“, t. j. když vznešení lidé stavějí; citát ze sbírky Xenie, společného díla Schillerova a Goethova.
- 127, 15 *nepočetný* = nespočetný
- 127, 28 *Karel Ninger* (1827—1913), gymnasijský profesor, vydal r. 1862 v Písku Historii literatury české jako první svazek sbírky Dívčí škola, vydávané v l. 1862—1864 (10 sv.) píseckými pedagogy.
- 128, 3 frašku *Dvě postele v jednom pokoji* napsal V. Lefeuve a přeložil J.[an] K.[aška] Zbraslavský (1810—1869). Po prvé byla hrána na Stavovském divadle dne 22. 2. 1857.
- 128, 7 *extemporovaný* (z lat.) — příležitostný, nepřipravený.
- 128, 14 *Amfion* (řec.) — v řec. bájesloví syn Dia a Antiopy, hudebník, zobrazovaný s lyrou, kterou dostal darem od bohů.
- 128, 28 *jako ta květoucí dívka z báječných krajů* — nářka na Schillerovu báseň *Das Mädchen aus der Fremde* (zalegorisované Jaro).
- 128, 32 *Jacob von Falke* (1825—1897), něm. kulturní historik, zabýval se dějinami krojů a módy. Vydal na př. *Zur Kostümgeschichte des Mittelalters* (1859), *Kostümgeschichte der Kulturvölker* (1882) a j.
- 129, 19 *lión* (z franc.) — lev společnosti, salonu, švihák
- 129, 25 *neorthografický* (z řec.) — špatným pravopisem psaný
- 129, 30 *Zlaté dno, módní list pro krejčí*, vycházel v Praze v l. 1862—1874. J. N. jej po smrti redaktora herce Kašky redigoval a psal do něho anonymně.
- 130, 3 *apologie* (řec.) — obrana, obhajoba
- 130, 7 *paralysoval* (řec.) — ochromil, zbavil účinků

130, 19 *Andreas Haase*, šl. z *Vraného* (1804—1864), majitel pražské knihtiskárny, vůdce reakční *Mittelpartei*

130, 20 *Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách*, zal. 1. 3. 1833 z podnětu zem. stavů podle francouzského vzoru jako zemský průmyslnický spolek. Docházelo v ní k bojům jednak mezi feudální šlechtou a nastupujícím měšťanstvem, jednak mezi německou většinou a českou menšinou.

130, 29 „*Dienstbotenanfragsprotokol pro služebné*“ = „Záznam o dotazech po služebných pro služebné“

130, 37 *Johann Gottlieb Fichte* (1762—1814), něm. idealistický filosof, za napoleonských válek hlasatel německého osvobozenského nacionalismu. Proslul dílem *Reden an die deutsche Nation* (Řeči k německému národu).

130, 38 *Ludwig Uhland* (1787—1862), něm. básník, profesor germanistiky, byl r. 1848 činný politicky.

131, 12 *německý ten historický spolek* = *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*, který od r. 1862 vydával *Mitteilungen*.

132, 1 *velká pěvecká slavnost*, jíž se zúčastnilo 62 pěveckých sborů, konala se na Žofíně dne 18. května 1862. (Podnětem tohoto manifestačního vystoupení byl tah národní loterie ve prospěch Zdeňky Havlíčkové a slavnost na památku K. Havlíčka.)

132, 3 *Monte-Christo* je hrdina stejnojmenného románu, který napsal franc. spisovatel *Alexandre Dumas st.* (1803—1870). Hrabě *Monte-Christo* byl velikým boháčem.

133, 38 *Apollo*, síň v Ječné ul. č. 27, v níž cvičil *Sokol* v l. 1862—1863.

134, 12 *Hlahol* se vyvinul ze soukromého pěveckého sboru *Jana Ludvíka Lukesa*. K prvnímu veřejnému vystoupení došlo 16. 2. 1862 na zábavě v žofínském sále.

136, 1 *Sokol* byl založen r. 1861 v Praze dr *Mirolavem Tyršem* (1832—1884) a *Jindřichem Fügnerem* (1822—1865).

140, 3 *Letějí procesy* — narážka na proces *Julia Grégra*; současně bylo o něm psáno v *Hlasu* podrobně nad čarou.

140, 28 *a ne časově český* — narážka na *Krásův list Čas*, od r. 1862 nepodporující české snahy federalistické.

141, 6 *David Kuh* — viz pozn. k 28, 24.

141, 17 *Medžidie* (arab.) — bývalý turecký řád

141, 28 *Karl Gutzkow* (1811—1878), něm. romanopisec a dramatik; div. hra *Richard Savage* je z r. 1859.

141, 31 *Herostratos* zapálil z touhy po slávě r. 356 př. Kr. *Artemidin chrám* v rodném *Efesu*.

142, 4 *Karl Adolf Constantin Höfler* (1811—1897), odpůrce *Palackého*, byl v l. 1851—1881 profesorem dějepisu na praž. universitě, J. N. byl jistou dobu jeho posluchačem.

142, 7 „*Scriptores rerum husiticarum*“ (lat.) = Dějepisci husitství

142, 19 „*Das kaiserliche Buch des Markgrafen Albrecht Achilles*“ = „Císařská kniha markraběte Albrechta Achilla“

142, 30 *Plassenburg* — hrad nad Kulmbachem v bavorských Horních Francích

143, 5 *dr Raudnitz*, městský radní; o něm N. v Hlasu č. 304, 4. 11. 1863.

144, 4 *Konfucius* (551—478 př. Kr.), čínský filosof. Jeho lebku ukořistili Angličané v Pekingu a vystavovali ji r. 1862 na světové výstavě v Londýně.

144, 27 „*unterrichtsrat*“ — školní rada

146, 8 *kapitulace* (lat.) — závazek k vojenské službě na určitý počet let

146, 13 „*das bischen Orgelschlag*“ — „trochu hrát na varhany“

147, 1 *po politickém prvním pololetí roku 1862* — doplněk této stati jsou ilustrace a kramářská píseň, otištěná rovněž v Hum. listech. Reprodukujeme v příl. č. 12.

147, 8 n. *Napoleon III.* podporoval r. 1859 proti vojenskému zásahu Rakouska sardinského krále Viktora Emanuela v politice sjednotit pod jednou vládou celý poloostrov Apeninský (porážka Rakouska u Magenty a Solferina), ale současně nechtěl zrušiti papežský stát a chránil Řím.

147, 12 *Festungsviereck* — systém čtyř pevností, jež tvoří navzájem opěrné body; v sev. Itálii na př. tvořily takový čtverec pevnosti Mantua—Peschiera—Verona—Legnago.

147, 26 *Bělehrad pumpardovat počal* — na žádost srbského knížete Michala Obrenoviće, aby turecké posádky opustily srbské pevnosti, odpověděli Turci 17. 6. 1862 bombardováním Bělehradu.

147, 28 *Vysoká Porta* = turecká vláda. Turecko bylo tehdy oslabeno spory se Srbskem a povstáním v Bosně a Hercegovině.

148, 14 *v Mexiku*, které bylo dlužno Anglii, Francii a Španělsku, prováděl Napoleon III. imperialistickou politiku. Po vítězství liberálů nad konservativci nastolil místo presidenta Juareze rakouského arcivévodu Maxmiliána jako císaře, ale Juarez vzbouřil mexický lid a dal r. 1867 Maxmiliána zastřelit.

148, 15 *Giuseppe Garibaldi* (1807—1882), italský bojovník za svobodu, pokusil se v červnu 1862 opětně proti vůli sardinské vlády vyprostit Řím z francouzské moci, ale byl poražen u Aspromonte a zajat.

148, 16 *Feuerlöschcorps* (něm.) — hasičský sbor (k udušení vzpour a povstání)

149, 4 *David Kuh* — viz pozn. k 28, 24.

149, 14 *Kuh, (Franz) Klutschak, (Heinrich) Schindler* — redaktoři listů *Tagesbote aus Böhmen, Bohemie a Prager Morgenpost*.

150, 22 *federalisté* — stoupenci snah o federalisaci Rakouska, t. j. dosažení určité autonomie rakouských národů v rámci společné říše.

sfederovaní (konfederovaní) — přívrženci politiky odštěpeneckých otrokářských států Jižní Ameriky, bojujících tehdy proti Severní Americe za udržení otroctví; *centralisté* — zastánci absolutistického Rakouska, *unionisté* — stoupenci Unie, Spojených států severoamerických.

150, 27 *Arkansas* — loď odštěpenců v námořní bitvě u Wiksbourgu

150, 33 *Slavnost borovská* (odhalení pamětní desky na rodném domě Havlíčkově) se konala v Borové 19. 8. 1862 za mohutné účasti lidu. N. k ní redigoval sborník *Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské a publikoval v něm dvě své básně havlíčkovské.* (Viz svazek *Básně I.*)

151, 1 *U nás ovšem opět jináče* — srv. 42, 7.

151, 7 *kvadratura kružní* — marná snaha sestrojiti pravítkem a kružítkem čtverec téže plochy jako daný kruh

151, 8 *léky homeopathické* (z řec.) — stejné povahy jako je nemoc

152, 3 *Ignaz Kuranda* se v listě *Ostdeutsche Post* posmíval tehdy Čechům, že jsou v Evropě neznámi a že jejich národní slavnosti zůstaly nepovšimnuty.

152, 19 *Methusalem*, biblická postava starozákonní, děd Noemův; dožil se prý 969 let.

152, 22 *František Turinský* (1797—1852), rodák z Poděbrad, se proslavil osudovou tragedií *Angelina*.

152, 26 *v Poděbradech* se dne 4. 9. 1862 konala slavnost na paměť 10. výročí smrti Fr. Turinského. Večer při cestě z divadla odmítli občané uposlechnout velitele dragounského pluku *Bellegarde*, který jim zakázal zpívat *Kde domov můj*. Když občané vzkázali, že jim nemá hrabě B. co poroučet a zpěvácký sbor zapěl navíc *Hej Slované*, poručil B. dragounům, aby rozehnali lid. Ti pronásledovali na koních až do půlnoci neozbrojené občany a mnoho jich zranili šavlemi. Purkmistr a jiní občané byli pak žalováni pro shluknutí. Viz soudobé vyobrazení v příl. č. 14.

152, 28 *dienstreglement* (něm.-franc.) — služební řád

153, 26 *Ašanti* — kmen bojovných černochoů na Zlatém pobřeží v Africe

153, 26 *Dahomé* — černošské království v Guinei, které bylo po delší čas podrobena Ašantům.

155, 22 *nad čtrnáctidenním žalářem s postem o první pátek* — narážka na redaktora Hum. listů Josefa R. Vilímka (1835—1911), odsouzeného k čtrnáctidennímu lehkému vězení s jedním postem a k pokutě 100 zl. Proto N. za něho redigoval č. 40 a 41 Hum. listů ze dne 5. a 12. července 1862. Zážitek dal asi Nerudovi podnět k napsání této úvahy o úkolech českého novináře.

156, 14 *parabola* (řec.) — podobenství

156, 27 *diplom* = slibný císařský diplom z 20. 10. 1860, *patent* = neuspokojující Schmerlingova ústava z 26. 2. 1861.

156, 32 *jičínské kyje* — v Jičíně tři vojáci zbili kyji hřeby pobitými tři občany, kteří se vraceli z hostince.

157, 16 „*Das gemachte Czechentum werden wir schon zu Paaren treiben*“ („Uměle udělaný český národ vyřídíme“) je výrok „otce ústavy“ Schmerlinga.

157, 21 „*České variace*“ vyšly nepodepsány v Hlase č. 265, 256, 257 a 259 dne 26., 27., 28. a 30. září 1862. Jedna část byla nadepsána „*Das gemachte Czechentum*“.

157, 29 *Kanaán* (hebr. Kanaan, nížina) — palestinské a foinické pobřeží a okolí řeky Jordánu, země zaslíbená; *nemůže-li to jít mořem Červeným do Kanaánu, nuž, ať to jde jiným mořem bouří* = nemůžeme-li svobody a slávy dosáhnout revolucí, bojujeme prací a ostražitostí proti všem překážkám.

158, 10 *v Heinově „legendě“* — jde o báseň Frieden (Mír) z cyklu Nordsee (Severní moře) ze sbírky Buch der Lieder (Kniha písní).

158, 32 „*Auspitz... zu reden.*“ = Hustopeče jsou německé město; zde se nesluší mluvit česky.“ (Viz čl. Nesnášenlivost národní v Hlase č. 276, 7. 10. 1862.)

159, 27 *turnéřský* = tělocvičný, sokolský

160, 7 *Svatobor* — spolek pro podporování čes. spisovatelů, založený v Praze r. 1862 z podnětu Fr. Palackého.

161, 6 *Karel Fr. Zap* (1812—1871) a *Ant. Vánkomil Maloch* (1823—1880), méně známí čeští dějepisci.

161, 33 „*Příspěvky k dějinám Němců v Čechách*“ začaly vycházet v Hlasu č. 240 dnem 31. 8. 1862 s pseudonymy J. Ježatý a V. Kariatyda.

162, 5 *harcovníka do „Tagesbote“*, t. j. autora (♂) čl. Die „nationale“ Politik der Umkehr v č. 288 z 18. 10. 1862

163, 12 *Karel Link* (1832—1911), taneční mistr, spolu s J. Nerudou a *Ferd. Hellerem* (1824—1912), hudebním skladatelem, vytvořil na počátku 60. let tanec Besedu.

164, 23 *Záboj byl schován v dolíku* — narážka na báseň Záboj z rukopisu Královédvorského

164, 30 *v ponravě páté* = v paragrafu pátém

- 165, 26 *anexovat* (z lat. místo anektovat) — připojit, za-
brat
- 167, 1 *Průmyslová jednota* — viz pozn. k 130, 20. Schůze,
v níž zvítězila kandidátní listina české strany „národního
pokroku“ pětinasobnou většinou, se konala na Žofíně 6.
11. 1862.
- 169, 6 *skrutátor* (lat.) — sběratel, sčítatel hlasů
- 169, 10 *prof. Skuherský* — viz nekrolog str. 241—243.
- 171, 1 *Reform* — časopis, který r. 1862 začal vydávat
Franz Schuselka ve Vídni.
- 171, 18 *Franz Schuselka* (1811—1886), známý z Havlíčko-
vy písničky „Šuselka nám píše“, byl za Bachovy reakce in-
ternován, v 60. letech se jako liberální poslanec a novinář
přimlouval za přetvoření Rakouska ve stát federativní.
- 171, 3 *T. Pisling* — viz pozn. ke str. 30, 6.
- 172, 10 *Mittelpartei* (něm. „strana středu“) neboli strana
„haasovská“ (vůdcem byl Andreas Haase) byla pokračováním
pověstné „67“ z 6. 7. 1848, kdy 67 pražských občanů žádalo
Windischgrätze, aby obležení Prahy nebylo zrušeno a děko-
valo mu zároveň za rekovně potlačení revoluce. Josef Ba-
rák napsal o *Mittelpartei*: „Strana ta v zastupitelstvu praž-
ském známým způsobem hospodařila až do r. 1861, kdy naši
po prvé vyhráli a jedním rázem žílu zařali oné bídne servil-
nosti, onomu hnusnému a svobodného člověka nehodnému
patolízalství, které morální hnilobou jsouc prosáklé, bylo
s to, aby osud celé Prahy, ano celého národa obětovalo laci-
nému úsměvu leckteré výše postavené osoby.“ (Vzpomínky
str. 42, Praha 1904.)
- 173, 20 *Alfred Königsberg* = Th. Pisling, který pod tímto
pseudonymem vydal činohru *Deutsche Kämpfe*.
- 173, 27 „*schmunzelnde Tiergesichter*“ = šklebící se zví-
řecí obličej
- 174, 23 „*katzenjammer*“ = kocovina
- 174, 33 *Saturn* (lat.) — staroitalský bůh osení a rolnictví
- 174, 33 *satur* (lat.) — sytý
- 175, 13 *vederemo* (ital.) — uvidíme
- 175, 15 *Chiron* (řec.) — jeden z kentaurů, kteří byli z po-
loviny lidé, z poloviny koně.
- 176, 2 „*es sei nur neu — so nimm't's den Pöbel ein!*“ =
„jen když je to nové — tak to luzu zaujme!“
- 176, 23 *non mea culpa, sed...* (lat.) = ne má vina, ale...
- 176, 26 *Ignaz Franz Castelli* (1781—1862), vídeňský libre-
tista a autor veseloher
- 177, 11 *český sněm* zahájil tenkrát zasedání 8. 1. 1863.
- 177, 19 *první porážku letošní* — týká se návrhu poslance
Taschka, aby byla uznána za platnou volba rytíře dr. Lim-

becka; podrobnější výklad editorův v S. XXI, 30. Viz dále pozn. k str. 185, 16.

177, 36 „*Landtagsnotizen*“ = „Poznámky ze zemského sněmu“

179, 12 *plastron* (*franc.*) — šermířský krunýř

180, 1 *Český sněm roku 1863 a Nábožný přehled každodenní činnosti sněmu českého* (obě skladby vyšly nepodepsány v Humoristických listech 1863) označil za Nerudovy práce redaktor Hum. listů Jos. R. Vilímek a přetiskl K. Rožek (S. XXXII, 67—105) a Miloslav Novotný (D. VI, 177—218), ke druhé skladbě M. N. přetiskl ještě na str. 496—498 sporný dodatek (Zpěv desátý až třináctý), v našem svazku str. 200—202). Texty vyšly v 5. ročníku Hum. listů v č. 16, 17, 18, 20; původně bylo pokračování i v č. 19. z 31. 1. 1863, ale místo něho vyšly v náhradním č. 19. tři básně na str. 150 (Hanácká baláda, Mně nechte jen mou hospůdku, Smutná píseň o tom pivě) pod souborným názvem *Nezávadné* *) a s touto poznámkou pod čarou: *) Klínem tímto vyplňuje se místo po zpěvích o „Českém sněmu r. 1863“, pro něž sobotní číslo těchto listův policií zabaveno bylo. — Jména poslanců v obou skladbách uváděných najde čtenář v poznámkové části našeho svazku (často se ve verši opakuje to, co bylo řečeno feuilletonem), poučení o podrobnostech sněmovního jednání se najde v soudobých novinových zprávách nebo v publikaci *Řeči Dra Frant. Ladisl. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech*, díl III. z let 1863—1864, vyd. Josef Kalousek, Praha 1887.

181, 9 *interes* (*lat.*) — zájem; úrok

182, 30 *sitzungssaal* — zasedací síň

182, 32 n. „*Nein, ... machen!*“

„Ne, jak list můj duchem bohatý je,
ten dnes udělá díru do světa!“

183, 1 „*Nein, ... lachen!*“

„Ne, jak můj vtip přemocný je,
sám se mu teď musím smát!“

183, 6 *krönungsmarsch* — korunovační pochod z opery *Prorok* (1848), kterou složil hud. skladatel Giacomo Meyerbeer (1791—1864).

184, 8 viz pozn. k str. 51, 14.

185, 16 o *Limbece*: Rieger žádal k této volbě zvolení nových volitelů.

185, 25 „*nechvalno nám v Němcích iskat pravdu!*“ — („nechvalno nám v Němcích hledat právo!“) — verš z rukopisu Zelenohorského (Libušin súd).

185, 29 „*Der Debatte gab er keine Wendung!*“ — „Nezpůsobil v debatě obrát!“

- 186, 17 n. *Erstens... sechstens* — Za prvé... za šesté
 189, 18 n. *patent, diplom* — viz pozn. k 156, 27.
 192, 8 *secesionista* (lat.) — odštěpenec; viz pozn. o válce Severu proti Jihu k 150, 22 n.
 192, 14 *amtsmann* — člověk zastávající úřad, funkci
 193, 14 „*point d'honneur*“ (franc.) — věc cti
 196, 21 *Šimon Lomnický z Budče* (1552—1662); narážka na básníka služebníckujícího chlebovárcům.
 196, 24 n. *Am Fünfkirchenplatz... Bier!*

Na Pětikostelním plácku stojí dům,
 tři muži z něho vycházejí
 a jeden z nich ze široka hovoří:
 „Tak zlé to uvnitř ani není,
 slyšíme nejzuřivější Čechy
 bodře mluvit německy.
 Dělalí, jako bychom jim nerozuměli,
 ale moc jim na tom záleží, aby bylo vidět, že mluví
 německy — hle,
 vždyť velmi dobře musí vědět,
 ať německy nebo česky,
 že to odskáčou!“
 To pověděl a usmál se potutelně.

Druhý na to rázně:
 „Mně to tam připadá přece jen příliš klidné,
 s tahanicemi a manévrováním
 přijdeme tam o všecko.
 Aby se namlelo, musí být pořádné zrno,
 když se volá do boje, musí být zvučná polnice,
 a poklona na poklonu
 nám nepomůže k dobrému konci!“

Třetí, Nathan, povídá takto:
 „Tím nejsou Němci vinni.
 Mluví se o jejich servilnosti,
 a platí to spíše o Češích.
 Mocným se maže med okolo huby,
 vládě se ušetří blamáž,
 šlechtě se ponechá honební právo, —
 jen ať se do toho nikdo neplete.
 Z politiky, to já vidím,
 nezmění-li se poměry,
 svaz obcí a právo výčepné
 budou nám nakonec na škodu, — —
 a to všecko při tom mizerně vařeném pivu!“

- 198, 21 „*ex abrupto*“ (lat.) — náhle, bez přípravy
- 199, 10 *nad bierkreucrem* (z něm.) — pivním krejcarem (dávka z piva, vybíraná v některých městech na podporu českých škol)
- 207, 20 *David Q* = D. Kuh. Viz pozn. k 28, 24.
- 208, 3 *Karlos* = kníže Carlos Auersberg
- 208, 11 *špaiscetl* (z něm.) — jídelní lístek
- 209, 2 *diné* (z franc. *dîner*) — oběd
- 209, 5 *pobančila Allemanky* — poplašila Němčíky; franc. *Allemand* = Němec
- 209, 13 *amendement* (franc.) — opravný návrh k osnově zákona
- 209, 17 *dodělána bančice* — návrh na zřízení Hypoteční banky
- 209, 24 *dr. Fr. Čupr* (1821—1882), filosof a pedagog, poslanec zem. sněmu i říšské rady
- 209, 26 *Thales z Milétu*, řecký materialistický filosof z konce VII. a počátku VI. stol. před Kr.
- 209, 27 *tales, quales* (lat.) — (také, jaké; takové makové) = ledaiaké
- 212, 20 *Václav Hollar* (1607—1677), český grafik, zemřelý v Londýně. Sněmovna jednala o koupi jeho mědirytin za 5000 tolarů; *kuprštyk* (z něm.) — mědirytina
- 212, 26 *C'est très bon!* (franc.) — To je velmi dobré!
- 214, 3 *do junkříků Sláda hřímá* — Karel Sladkovský mluví proti velkostatkářské šlechtě.
- 214, 12 *fikta* (lat.) — předstírané věci, lži
- 214, 14 *statných Čechů dvaatřicet* odmítlo zúčastnit se doplňující volby do říšské rady, protože Rieger vyslovil požadavek, že si český národ přeje utužení ústavních poměrů a svolání ostatních zemských sněmů, které by se vyslovily o obeslání říšské rady.
- 214, 16 *na partýsce mělo tácet* — měli v partesech pomlku, t. j. zachovali mlčení.
- 214, 19 n. *žák, okouněl* — narážka na poslance federalistu dr. Žáka a centralistu Wokouna
- 217, 3 *Klaudy* — viz pozn. k 56. 8.
- 217, 4 *extrahuje* (lat.) — vytahuje
- 217, 6 *Schmiedeberk* — Šmídeberk, městys v Krušných horách
- 217, 11 *Wied'rum ein gutes Werk* = Zas jednou dobrý skutek; míněno ironicky, neboť ve schůzi z 11. dubna byl schválen návrh, aby cizinci Lauwensteinovi byla udělena podpora 25.000 zl. na založení textilní továrny ve Šmídeberku.
- 217, 24 *budget* (franc.) — rozpočet (státní nebo zemský)

- 218, 5 *mixtum*, mn. č. *mixta* (lat.) — míchanice, zmatek
- 219, 8 *Victorien Sardou* (1831—1901), franc. dramatický spisovatel
- 219, 23 „*Der Parlaments und der Liebe Wellen*“ = „Vlny parlamentu a lásky“; Neruda paroduje název tragedie vídeňského dramatika Fr. Grillparzera „*Des Meeres und der Liebe Wellen*“ (Hero a Leander).
- 219, 33 „*Nachfeier*“ — dozvuky
- 220, 5 *attické soli* — důvtipu; viz pozn. k 17, 12.
- 220, 7 *Pindaros* (asi 522—446 př. Kr.), řecký básník
- 220, 11 „*Wie herrlich klingt — oho! zur Sache!*“ — Jak velebně zní — počkat! k věci!“ —
- 220, 22 *hoch!* — sláva!
- 220, 26 „*nessuno*“ (ital.) — „žádný“
- 220, 28 *Hieronimus Lorm*, vlastně Heinrich Landesmann (1821—1902), rodák z Mikulova, něm. básník
- 221, 8 *Karl Steffek* — velitel pražských ostrostřelců, zastánce německého velení
- 221, 10 *gloirou* (z franc. gloire) — slávou (ironicky)
- 221, 23 *jehož se matka odříká* — jde o insert v Hlasu č. 86, 27. 3. 1863, jehož text je přetištěn v D XII, 352--253.
- 222, 6 „*Tys vlastenec — sem tobě kvítí na věnec*“ je verš Fr. L. Čelakovského.
- 223, 2 „*C'est pire qu'infâme, c'est ridicule!*“ (franc.) — „To je víc než nestoudné, to je směšné!“
- 223, 3 *Alexander Michailovič Gorčakov* (1798—1883), carský diplomat, podporoval zprvu Prusy v protifrancouzské politice, r. 1870 se přiklonil k Francii.
- 226, 1 *Bezhlavý pop ruský* je podivínský filolog Fr. Jan Jezbera. O něm viz pozn. ke str. 230, 15.
- 226, 20 *mezi českými Poláky a českocarskými Rusy* — polské povstání r. 1863 rozdělilo českou veřejnost na dva tábory, jeden sympatisoval s polskými revolucionáři, druhý s carským Ruskem; ohlas povstání je zachycen v tehdejším tisku a brožurách.
- 227, 25 *Puchmýr*, t. j. Antonín Jaroslav Puchmajer (1769—1820), přední básník první novočeské školy básnické, vydal r. 1821 mluvnici a slovník cikánštiny s dodatkem o zlodějské hantýrce.
- 227, 27 *Veleslavín*, časopis pro umění kněhtlačitelské, vycházel po první od 1. 10. 1863 do prosince 1865.
- 228, 8 „*Intendanten-Stellvertreter*“ — „zástupce intendanta“
- 228, 22 *proti Antonínu Šiferovi* se konalo přelíčení pro zločin loupežné vraždy.
- 229, 6 *pan Rössler* — asi Ernest Franz Rössler (1815—

1864), rodák z Mostu, právník a politik, který se r. 1848 vyslovil ve Frankfurtu pro něm. spolkový stát bez Rakouska, proto se již do Rakouska nevrátil.

229, 9 n. „*Da Bärliner ... stumm*—“ (nářeční němčina) —

„Berlíňáci se naučili jedenáctému přikázání,
a to zní: „Nemukneš!“

A poněvadž nemukali, mlčeli —“

229, 23 „*Feuilletonista*, spisovatel f-nu, má-li býti dobrý, má zapotřebí obzvláštního nadání, obratnosti a vnikavosti, vtipu a soli, vzletu a lehkosti, srdce i ironie a především plynosti a elegance v jazyku. Jestliže plodové jeho, neustále za sebou se střídající, tak trvale a s dodržením nejmávají, jako plodové opravdovější, nahraňuje se to živostí dojmů, včasností jejich a pravidelným se jich opětováním... Pěkný f. mají i nyn. pol. noviny české: *Národní listy* a *Čas* (jmenovitě výt. články *Jana Nerudy*).“ (Riegrův Slovník naučný III, 1863.)

230, 15 *František Jan Jezbera* (1829—1901), docent slovanských jazyků na varšavské universitě, vydal r. 1863 v Praze brožuru *Rusové, Srbové, Poláci a Čechové s ostatními Slovany*. Propagoval četnými brožurami slovanskou vzájemnost a nesprávně učil, že Cyril a Methoděj nepsali nikdy hlaholicí, nýbrž cyrilicí. Za zásluhy o Slovanstvo jej ruský car odměnil zlatým prstenem s diamanty. To vše N. zesměšňuje v předešlém feuilletonu *Bezhlavý pop ruský*. Více o něm ve svazku *Literatura I*.

230, 32 *Männerengesangverein* — mužského pěveckého spolku.

230, 35 *Arndt* — viz pozn. ke str. 90, 5.

232, 18 *Frankfurt na př. vrhá stíny své až k nám* — k 33. narozeninám rak. císaře Frant. Josefa I. (nar. 18. 8. 1830) objevily se ve Frankfurtě plakáty, odmítající jeho choutky na titul císaře německého a připomínající mu ústavní právo z r. 1849 a povinnost zjednatí smír mezi národy Rakouska-Uherska. Text plakátu v D XII, 354 a S XVII, 226—267.

232, 26 *kouskovitý šat svůj vyměnila* — Germania touží po sjednocení.

232, 30 *Zlaté dno* — viz pozn. ke str. 129, 30.

233, 10 *Ninon de l'Enclos* (1620—1705), pařížská kurtisána, přítelkyně předních politiků francouzských své doby.

233, 27 *na Moravu, Moravičku milou* (obměna prvních slov známé písně Hankovy), t. j. na pěvecké slavnosti na oslavu tisícileté památky Cyrila a Methoděje v Brně 25. a 26. 8. 1863.

233, 31 k „*panu zloději*“ — text insertu v S XVII, 268 nebo v D XII, 354.

234, 10 *Beseda umělců, Umělecká beseda*, zal. r. 1863 jako společenské středisko pražského uměleckého života.

234, 15 n. viz svazek České divadlo II.

235, 1 *David Kuh* — viz pozn. k str. 28, 24; 235, 30 a 236, 21.

235, 30 *článek o banketu opozičních žurnalistů českých* (Festdiner der föderalistischen Opposition) vyšel bez podpisu v Tagesbote aus Böhmen č. 241 ze dne 1. 9. 1863.

235, 32 *Joseph Emanuel Hilscher* (1804—1837), německý básník, překladatel Byrona. Narodil se v Litoměřicích, zemřel v Miláně. Německou literární trucslavnost (proti oslavám K. H. Máchy, pochovaného v Litoměřicích) reprodukuje obr. příl. č. 13.

236, 12 na „*wachtstubě*“ — na strážnici

236, 21 o *Nerudovi D. Kuh* v uvedeném článku píše: Ueber das Martyrium des Herrn Neruda wissen wir nichts zu berichten, ausser dass er das Unglück hatte, längere Zeit in unserem Bureau als geringesehener Mitarbeiter im Gebiete höherer und längerer Notizen zu fungieren. (O mučednictví pana Nerudy nemáme co říci, ledaže fungoval na neštěstí delší dobu v naší redakci jako vítaný spolupracovník v oboru vyšších a delších zpráviček.)

236, 28 *což milerád storzuju*: N. byl členem redakce Tagesbote aus Böhmen v letech 1856—1857. V r. 1856 psal lokálky, r. 1857 i kritiky a feuilletony.

237, 2 *nehonetnost* (z franc.) — nepoctivost, nečestnost

237, 4 *biograf* (řec.) — životopisec

238, 5 „*Il ne reste plus que le ridicule à combattre*“ (franc.) — „Nezbývá už nic než bojovat proti směšnostem.“

238, 9 *Ernest Renan* (1823—1892), franc. filosof, studoval dějiny křesťanství a židovského národa.

238, 14 *ultramontánní* (z lat.) — krajně katolický

238, 19 *compatrioti* (z franc.) — krajané

239, 1 „*melírované*“ — smíšené; melírovati = mísiti dva různobarevné druhy vlny k výrobě příze nebo tkanin

239, 2 *paroxysm* (řec.) — prudký záchvat, třesnutí

239, 4 *Höfler* — viz pozn. k 142, 4.

239, 5 *Jan Erazim Sojka* (1826—1887), spisovatel a novinář; srov. 193, 22 a svazek Literatura I.

239, 20 „*un maître de cérémonies*“ (franc.) — „vedoucí společenské zábavy“

239, 28 „*Dictionnaire des célébrités nationales*“ (franc.) — „Slovník národních velikánů“

239, 32 *Amable Jean Pélistier* (1794—1864), franc. maršál, o němž N. zaznamenal tvrzení (v Hlasu 6. 9. 1863), že se

vlastně jmenoval Pelíšek. Viz svazek Literatura I. s feuilletonem o J. E. Sojkovi.

241, 9 „*Memento mori*“ (lat.) — „Pamatuj na smrt“

243, 7 *od svatého Havla* — Průmyslová jednota měla sídlo v býv. klášteře sv. Havla, Praha I, č. p. 539.

244, 6 *Když... vypravovat*. — Srovnej: Wenn jemand eine Reise tut, so kann er was erzählen, výrok něm. básníka Matthiase Claudia (1740—1815).

244, 9 *Reinhold Lenz* (1750—1792), něm. básník. Jeho životopis vyšel ve feuilletonu Tagesbote aus Böhmen v č. 283 a 284 z 13. a 14. 10. 1863. (Přetištěn z knihy Josefa Bayera Von Gottsched bis Schiller, kt. vyšla r. 1863 u H. Mercyho v Praze.)

244, 10 *turnéřský* (z něm.) — tělocvičný

244, 12 *Brühlova terasa* — výstavná část drážďanského nábřeží s čelnými galeriemi a uměleckými sbírkami

245, 8 *Ferenc Liszt* (1811—1866) byl pianista a skladatel maďarský, nikoliv německý, žil však v Německu.

245, 8 *Adalbert Niemann* (1831—1917), proslulý německý tenorista

245, 17 *parament* (lat.) — ozdobná látka, bohoslužebné roucho

245, 19 *rocheta* (ital.) — bílá obřadní říza přes kleriku

245, 22 *o „böhmischem Schrifttext“* — o českém biblickém textu

245, 26 *Höfler* atd. viz pozn. k 142, 4.

245, 38 „*Pustrpalk, wo bist du?*“ („Pustrpalku, kde jsi?“) — citát ze staročeské veršované satirické skladby Masticákář

247, 1 *škola Tomlinsonova* (Bulwerův hrdina August Tomlinson) = taškářská

247, 11 *Edward George Bulwer-Lytton* (1805—1873), angl. spisovatel a státník, autor románu Paul Clifford (1830)

248, 13 n. „*Böhmischer Adressat... wollen!*“ — „Český adresát je zde neznámý“ — „Mluvte prosím německy, když chcete obchodovat s německým knihkupectvím!“

248, 31 „*Unsinn, schicken Sie das Blatt nach China!*“ — „Nesmysl, pošlete časopis do Číny!“

249, 2 *feuilleton dnešní Bohemie*, t. j. článek Auf der Strasse (Na ulici) v č. 282, 28. 11. 1863, str. 1369—1370.

249, 5 *lidé prodávající „almu“*. — *alma* chybně místo (*h*)*alva* (orientální lahůdka podobná t. zv. „tureckému medu“). Neruda se posmívá tvaru alma, který vznikl pravděpodobně tím, že sazeč špatně četl nezvyklé slovo alva (v německém rukopise Alwa). Ve jmenovaném článku Bohemie se totiž čte na str. 1370: Es ist aber kein Käse, sondern ein süß-

schmeckendes Gericht, aus Honig, Mandeln und Nüssen bereitet; „Alma“ nennt es der südslavische Verkäufer, der... (Není to však sýr, nýbrž sladký pokrm z medu, mandlí a ořechů; „alma“ mu říká jihoslovanský prodavač, který...)

250, 3 „*Deutsche Gemütlichkeit*“ — „Německá bodrost“

250, 6 v *Široké ulici v Likaveckém (= Lukaveckém) domu*, v tehdejší německém kasinu (č. p. 27 v nynější ulici Jungmannově v Praze II.)

250, 10 „*Juxausschuss*“ — „výbor pro legrace“

250, 16 n. „*eine ... Unterhaltung*“ — dlouhá řada vozů uzavírala průvod“ — „Byl dopraven do všeobecné nemocnice, kde se mu dostalo nutného ošetření“ — „příčina neblahého činu je neznáma“ — „bohatý věnec krásných dam“ — „živá zábava“

250, 32 „*Pochválen buď pán*“ — tento pozdrav je vzosná pointa Heineovy básně *Frieden*; srov. 158, 10.

250, 26 *Zawiszanku* — polskou zpěvačku

250, 29 *Heineho poetický sen* — N. opět myslí na básně *Frieden* z *Buch der Lieder*. Viz pozn. k 158, 10.

251, 10 *Ave anima pia!* (lat.) — Buď pozdravena, zbožná duše! (Zde asi: Prostoduchý člověče!)

251, 19 *Freytag* — viz pozn. k 21, 32 a svazek České divadlo II.

251, 25 „*Waffenpass*“ — „zbrojní pas“

251, 27 *Váleno dlúho a kruto* — verš (pozměněný) z básně Jaroslav rukopisu Královédvorského

252, 11 „*Noli amare Teutoncas!*“ (lat.) — „Nemiluj Němky!“ (Fr. Bílý a V. Černý, *Korespondence a zápisky Fr. L. Čelakovského I*, 19.)

254, 13 *Šlesvik*: viz pozn. k 37, 15.

254, 26 „*Haben Sie gehört? — Die singen Schleswig-Holstein meerumschlungen!*“ — „Slyšel jste? — Ti zpívají píseň Šlesvik-Holštýn mořem obklopený!“ — Básníkem a skladatelem této protidánské nacionalistické písně byli Chemnitz a Bellman, jimž Prusové postavili r. 1896 pomník v Šlesviku.

254, 33 *Marian Langiewicz* (1827—1887), vůdce a diktátor v polském povstání r. 1863

255, 9 *jako rozhněvaná gloria* — pravděpodobně úmyslně místo tvaru gorila. (Lat. gloria = sláva.)

256, 24 *Čeněk Maixner* (1838—1911) ryl podle kreseb svého bratra Petra dřevoryty pro *Zapov*u Českomoravskou kroniku.

256, 34 *Karl Friedrich Lessing* (1808—1880), něm. malíř, autor obrazu *Hus v Kostnici* (1842). Umělecká beseda zařídila výstavu tohoto obrazu v Praze.

- 257, 2 *ažio (ital.)* — příplatek, přirážka
- 257, 18 *Jerusalem* — dům č. p. 251 v Praze I, Konviktská ulice
- 257, 23 „*es lebt zuviel des Schönen in so enger Brust!*“ — „žije příliš mnoho krásna v tak útlé hrudi!“
- 259, 9 *Wallburg Vesecký* — viz svazek České divadlo II.
- 260, 6 *Kyropaedie* (řec. Kyrupaideia, Vychování Kyrovo), historický román (8 knih) řec. dějepisce Xenofonta
- 260, 15 *nerozumíť každý rovnoprávnosti úplně, neníť každý Horský-s-feld!* Narážka na podnikavého agronoma Fr. Horského (1801—1877), který se podpisoval rytíř z Horkysfeldu (t. j. půl jména českého a půl německého).
- 261, 3 *Lesehalle* (Die wissenschaftliche Lesehalle der deutschen Studenten) byl čtenářský spolek něm. studentů, založený v Praze r. 1849.
- 261, 13 „*nonum prematur*“, *nonumque prematur in annum* = (umělecké dílo) má být zadrženo (před uveřejněním) do devátého roku (t. j. až dozraje); citát z Umění básnického (*Ars poetica*, verš 388) od řím. básníka Quinta Horatia Flacca (65—8 př. Kr.).
- 263, 10 „*Nihil...*“ viz pozn. k 121, 22.
- 264, 1 *Ernst Leopold Kellersperk* (1822—1879), místodržitel v Čechách
- 264, 2 *Antal Forgách* (1819—1885), r. 1860 místodržitel v Č., poslanec na čes. sněmu, r. 1861 uherský dvorský kancléř
- 264, 2 „*je nachdem*“ — „podle toho“
- 264, 4 *Albert Nostic* — viz pozn. k 58, 26.
- 264, 5 *Karl Rothkirch-Panthen* (1807—1870), v l. 1863—1866 zem. maršálek, v l. 1866—1867 místodržitel v Čechách
- 265, 5 *Dorové*, kmen v starém Řecku, obývající poloostrov Peloponnes a stř. Řecko mimo Attiku.
- 265, 13 *Oušť a Domažlice* — dějiště vítězných husitských bitev. (U Ústí nad Labem 16. června 1426, u Domažlic 14. srpna 1431.)
- 265, 13 *Thermopyly* — průsmyk ve stř. Řecku, v němž spartský král Leonidas r. 480 př. Kr. vzdoroval perské přesile.
- 265, 18 *Minos*, v řeckém bájesloví mocný a přísný král na Krétě; po smrti se prý stal se svým bratrem soudcem v podsvětí.
- 265, 26 *Batrachomyomachia* (řec. Žabomyší vojna), starořecká parodie hrdinského eposu
- 265, 31 *pantheony* (řec.), *walhally*, *ruhmeshally* (něm.) — památníky, slavíny, slávochrámy
- 265, 32 *Jacques Fromental Halévy* (1799—1862), franc. hud. skladatel, autor opery Blesk (L'éclair)

- 266, 18 *dr Franz Pankraz* — německý poslanec českého zemského sněmu, plzeňský advokát
- 266, 27 „*Muso, vyprávěj mi o muži*“ (Andra moi enepe, Musa) — začátek Homérovy Odysseje
- 266, 31 *dr Cupr* — viz pozn. k 209, 24.
- 266, 32 *Dii vertant omen* (lat.) — bohové, odvráťte zlé znamení
- 266, 33 *doktor alterius facultatis* (lat.) — dvojnásobný doktor
- 266, 37 „*Der Gedanke der Trennung ist das Bindende in der Liebe!*“ — „Myšlenka na odloučení je pojátkem lásky!“
- 267, 2 *Juno a Venuše* — starorímské bohyně, symboly ženské krásy
- 267, 5 *Nemoc po táboře rozšířil zlou, umírali lidé* — (Nuson ana straton orse kaken, olekonto de laoi) — citát z (Homérovy) Iliady 1, 10. N. se posmívá překladu, který je sestaven tak, aby se česká slova — bez ohledu na přesné zachování významu — podobala řeckým.
- 268, 11 *Shakespearova slavnost* — na počest 300. výročí narozenin hrány po celý týden v Novoměstském divadle Shakespearovy hry, dne 23. 4. 1864 cyklus ukončen *Kupcem benátským* (proslov Fr. V. Jeřábka). Srv. svazek České divadlo II.
- 269, 16 *Slovana Lessinga*: Jan Kollár se domníval, že něm. básník Gotthold Ephraim Lessing (1729—1781) byl slovanského původu (Lessing — Lesník).
- 269, 17 *Jan Josef Václav Radecký* (1766—1858), proslulý rakouský maršál, se narodil v Třebnicích u Tábora.
- 269, 35 *schwarzrotgolden* — černočervenozlatá (barvy jednotného Německa)
- 271, 2 *Tholosan*, hlavní postava veselohry „Mnoho přátel naše škoda“ (Nos intimes, 1862), kterou napsal franc. dramatik Victorien Sardou (1831—1901). Narážka na Karla Šimanovského-Šímu, který hrál Tholosana. Viz svazek České divadlo II.
- 271, 14 *Lucien Caussade*, postava z téže hry, hraná Fr. Karlem Kolárem
- 271, 15 *metempsychosa* (řec.) — stěhování duší, převtělení, proměna
- 272, 2 „*jmeno zamlčíme...*“ = citát z Nerudova Kupletu oněginského (viz Básně I.), jež psal o sobě samém. (Vztah k T. Macháčkové.)
- 272, 9 „*Bath*“ — značka přepychového dopisního papíru (podle jména anglického lázeňského města).
- 272, 19 *Donato* — jednonohý tanečník, vystupující tehdy v Praze

272, 30 *L'histoire du chevalier Des Grieux et de Manon Lescaut* je slavný milostný román, který napsal franc. spisovatel Louis Antoine abbé Prévost (1697—1763).

272, 32 *Emanuel Swedenborg* (1688—1772), švédský přírodovědec a filosof, zakl. nábož. sekty Nový Jerusalems

273, 2 *mezi ... , po ... a před* — pořadí rubrik v Hlase

273, 5 *itinerarium* (lat.) — plán cesty, průvodce

274, 29 *Jan Ohéral* (1810—1868), moravský spisovatel, kolísající mezi Čechy a Němci.

275, 3 *Libušin súd* — báseň rukopisu Zelenohorského

275, 25 *Thermopyly* — viz pozn. k 265, 13.

276, 6 *decennium* (lat.) — desíletí

278, 2 „*Kurze Geschichten*“ — „Krátké příběhy“

278, 4 „*in spe*“ (lat.) — v naději, nadějný

279, 4 „*Bellmausy*“, „*Šmoky*“, t. j. postavy z Freytagových Žurnalistů; viz pozn. k 21, 32 a svazek České divadlo II.

279, 11 „*Das Gute liegt so nahe*“ — „Dobré leží tak blízko“ (Goethe)

281, 12 „*perlorner Posten in dem Freiheitskriege*“ — „Ztracená varta v boji za svobodu“, citát z Heineova *Enfant perdu* (Romanzero 1851).

282, 10 *garotteurství* (z franc.) — škrcení, rdoušení lidí

282, 14 *náuky předních socialistů* — Neruda má na mysli theorie utopického socialismu.

283, 7 n. *Svatojánský dvůr (Sankt-Johanns-Hof)*, *Dvůr slunce-obratní (Sonnwendhof)* — viz sv. České divadlo II.

284, 13 *František Haisz* (1818—1899), pražský písničkář, autor písně *Boleslav, Boleslav, překrásné město*. (Jméno Heiss zde normalisujeme na Haisz podle posledního Nerudova vydání *Žertů* z r. 1887.) Více o něm ve sv. *Žerty hravé a dravé*.

287, 14 „*sprachenzwang*“ — jazykový nátlak, útlak; *sprachenzwängluje* — sloveso odvozené od „*sprachenzwang*“

288, 22 *panslavismus* (z řec.) — všeslovanství, hnutí za sjednocení Slovanů

290, 2 *louvreské sbírky* — museum výtvarných umění v pařížském paláci Louvre. (Nerudovo adj. *louverské* upravujeme na *louvreské*.) Viz Nerudovy *Menší cesty*, *Pařížské obrázky*.

290, 6 *Pont des Arts* — jeden z pařížských mostů

290, 15 *pro loňsko*, t. j. pro rok 1863, kdy došlo k polskému povstání; viz též pozn. k 226, 20.

290, 21 *Polonais ou Hongrois* (franc.) — Poláci nebo Maďaři

290, 28 *Quartier latin* (fr. latinská čtvrt) — pařížská čtvrt vysokých škol na levém břehu Seiny

292, 18 „*Das ganze Deutschland soll es sein! Hoch Deut-*

schland!“ („Německo musí být sjednoceno! Ať žije Německo!“) — slova Arndtovy písně, viz pozn. k 90, 3.

292, 23 „*He, garçon!*“ (franc.) — „Haló, číšníku!“

293, 12 *Johann Alois Blumauer* (1755—1798), něm. vídeňský básník, autor parodie na hrdinskou báseň latinského básníka Vergilia „*Aeneis*“.

293, 27 *George Payne Rainsford* (1799—1860), angl. autor mnoha dobrodružných románů

293, 30 *Jean Baptiste Molière* (1622—1673), slavný franc. autor veseloher

295, 18 *Saturnus*, staroitalský bůh osení a rolnictví; na jeho počest se každoročně v prosinci konaly po několik dní hlučné slavnosti, zvané saturnalia.

296, 6 *Kdosi* je Fr. L. Rieger, který uveřejnil v *Národu* 15. 1. 1865 článek Boucharoni, namířený proti Mladočechům; konservativním Staročechům říká N. „věhlašáci“. Srv. 51. 9.

298, 27 *in natura* nebo *in reluto* (lat.) — v naturáliích nebo v penězích

299, 25 „*Uebrigens... zu haben!*“ — „Jinak konservativní a neškodný; hodí se pro úřad nebo pro udělení řádu!“ (Parodie závěru Boucharonů.)

300, 8 „*Dass... anfängt*“ — „Že se u většiny Čechů počíná ujímati klidnější a méně zaujaté oceňování poměrů“

300, 34 „*Künstlerausschuss*“ — „Umělecký výbor“

301, 1 *veškerá oznámení besední*: N. napsal v dopise Umělecké besedě, že vystoupí, bude-li Beseda nadále dvojjazyčná. (M. Novotný, Listář J. N.)

301, 25 *německé komando* — viz svazek České divadlo II.

301, 34 *Giovanni Boccaccio* (1313—1375), italský renesanční novelista, autor *Decameronu*.

302, 19 n. *Die Sperlinge... Federvieh* —

Vrabčáci přišli k velké cti,
poněvadž je vrabci velice chválili.
Vrabci přivedli v nadšení celou zemi,
poněvadž byli uznáni od vrabčáků.
Nato si stejně šťastně počínalo
ještě mnoho cvrlikajících opeřenců —

303, 13 „*das ist der Bücher tiefster Sinn!*“ — „to je nejvlastnější smysl knih“, zde „to je hlavní věc“; ironicky použítý citát z Heineovy revoluční básně *Doktrin* (*Neue Gedichte*, oddíl *Zeitgedichte*).

303, 33 *semper aliquid haeret!* (lat.) — vždy něco uvízne! (z pomluvy)

304, 3 *Männergesangverein* nebo *Flöte* (Mužský pěvecký spolek nebo Flétna) — názvy německých hudebních spolků.

304, 7 *Čeněk Vecko* (1834—1874), český tenorista, kterého ředitel Wirsing přetáhl do něm. divadla. Viz sv. Čes. divadlo II.

304, 18 *ultra* (lat.) — předložka nad, přes; neobyčejný, zvláštní

305, 14 *Keplovka* = ostrov Köpplův (jméno po býv. majiteli), vých. část Rohanského ostrova. Srv. pozn. k 47, 13.

305, 20 *Malý je prý à la Stuver* — pražský pyrotechnik Malý se vyrovná vídeňskému pyrotechniku Stuverovi.

306, 29 *idolence* (lat.) — netečnost, lhostejnost

309, 15 *Jules Michelet* (1798—1874), franc. dějepisec, psal též přírodovědecké knihy; *L'Oiseau* (Pták) vyšel r. 1856.

310, 34 *Clavigo* — tragedie J. W. Goetha

312, 9 *curriculum vitae* (lat.) — běh života, životopis

312, 17 *Kassandra* — v řeckém bájesloví věstkyně neblahých věcí

315, 4 *V. N.* = Vojta Náprstek (1826—1894), zakladatel Amerického klubu dam (viz též str. 352), Náprstkova průmyslového musea atd.

317, 1 *Předslov slavnosti Komenského*, t. j. před odhalením pomníku J. A. Komenskému v Brandýse nad Orlicí. Slavnostním řečníkem byl tam Karel Sladkovský 5. září 1865, text jeho řeči byl otištěn téhož dne v č. 184 Národních listů (nad čarou).

320, 1 *iluminace*, t. j. osvětlení Prahy k 20. říjnu 1865; touto demonstrací měly být připomenuty sliby, dané císařem v t. zv. říjnovém diplomu z 20. 10. 1860.

320, 7 *tratiknot*, — vlastně kratiknot, nůžky na ustřiňování shořelých knotů svíček

320, 22 „*Nicht grösseren Vorteil müsst' ich zu nennen, als des Feindes Verdienst erkennen.*“ — „Neznám větší ctnosti nad uznávání nepřítelových zásluh.“

321, 3 *Shakespearestudien eines Realisten* („Realistovy shakespearovské studie“) vydal r. 1865 ve Stuttgartu G. Rümelin.

321, 9 „*Wo nicht heraus zu verhören ist, da verhört man hinein*“ — „Když to výslechem z něho nemohou dostat, tak to výslechem do něho nacpou.“ (V překladu O. Fischera Vansenova slova tesaři před zatčením Egmontovým ze 4. dějství. J. W. Goethe, Spisy, sv. 14, str. 123, Praha 1931.)

321, 28 *hr. Antonín Lažanský*, náměstek místodržitele

322, 21 „*beklagenswerte Repressalien*“ — „politováníhodná odvetná opatření“

324, 5 „*Wer kennt nicht deutsche Gutmütigkeit und Fried-*

fertigkeit!“ — „Kdo nezná německé dobráctví a smířlivost!“

324, 7 *Emanuel Kittl*, otec Emmy Destinové, který tenkrát stavěl dům. Dostal anonymní dopis, aby si dal hlídat stavivo, které jest „výborným a nasnadě ležícím prostředkem, aby se domy poblízké bombardovaly“. (Podle S XXXI, 133.)

324, 27 *milly* — svíčky (stearinové nebo lojové) z vídeňské továrny Millyho

324, 34 26. února dal, 20. září vzal: 26. únorem 1861 je datována t. zv. únorová ústava („únorovka“); 20. září 1865 císař. manifestem a patentem bylo vyhlášeno, že říjnový diplom a únorový patent o říšském zastupitelstvu (viz pozn. k 50, 1) budou předloženy sněmu uherskému a chorvatskému a že se zatím zastavuje platnost únorového patentu i pro země neuherské a užší říšskou radu. Bylo tedy 20. září vzato, co dal 26. únor. — Tuto událost předcházely Schmerlingovy dlouhé boje s Uhry o uherskou ústavu. Nesmiřitelný Schmerling nakonec sám podal demisi a byl propuštěn 27. 7. 1865. Na jeho místo nastoupil hr. Richard Belcredi (viz pozn. k 59, 25). Nástup hr. Belcrediho do úřadu ministerského předsedy Předlitavska znázorňuje obraz. reprodukce z časopisu *Vosa*, příl. 15.

326, 21 *Xenie* (řec.) — básnická sbírka Goethova a Schillerova, zde seznamy knih

331, 17 „*messkatalogy*“ (něm.-franc.) — veletržní katalogy, zde seznamy knih

332, 13 *klausule* (lat.) — doložka, výhrada

332, 34 *immortelka* (z franc.) — slaměnka

334, 6 *Jachym Lelewel* (1786—1861), polský dějepisec a politik, odpůrce aristokracie, vůdce demokratické strany v polské revoluci r. 1830—31.

335, 29 *Droze*, vlastně Francois Xavier Joseph Droz (1773—1850), franc. filosof, historik a národohospodář, jehož *Economie politique ou principes de la science des richesses* (3. vyd. 1854) přeložil Fr. L. Rieger r. 1853 (Politické hospodářství aneb základy vědy o statcích.)

340, 32 „*tanzkränzchen*“ — „taneční věnečky“

344, 1 *Nad Fügnerovým katafalkem* — viz vyobrazení v příl. 16. a pozn. k 136, 1. — O deset let později napsal N. feuilleton *Nad hrobem Jindřicha Fügnera*, NL, 14. 11. 1875.

348, 23 *Karel Zelinka* — viz výklad ve svazcích České divadlo II. a Literatura I.

349, 27 *Leopold Schefer* (1784—1862), něm. básník, lyrik a novelista. Jeho *Laický breviář* (*Laienbrevier* 1834—1835) napodobuje orientální moralistní poesii.

352, 8 „*Americký klub*“ — viz pozn. k 315, 4.

353, 24 *zřízení „Dámské besedy“* — viz str. 313, 1 n.

355, 16 povídku „Arne“ (z r. 1858) napsal norský spisovatel Björnstjerne Björnson (1832—1910).

357, 15 *hlasy o Herbstově resoluci* — Eduard Herbst (viz pozn. k 54, 16) navrhoval vydání adresy, opírající se o císařský manifest z 20. září 1865 (viz pozn. k 324, 34) a doporučující oživení Schmerlingovy širší a užší říšské rady, která by rozřešila uherské záležitosti. Sněmovna zamítla Herbstův návrh 111 proti 105 hlasům. V abecedním seznamu poslanců, kteří hlasovali proti návrhu, je dr Žák, ve skupině poslanců, kteří se vyslovili pro návrh, nezačíná žádné jméno písmenem Ž (poslední K. Zedwitz).

357, 25 *Moritz Gottlieb Saphir* (1795—1858), něm. humorista, vydavatel časopisu *Der Humorist*, autor četných parodií, anekdot atd.

357, 33 *Josef Othmar Rauscher* (1797—1875), od r. 1853 vídeňský arcibiskup a kardinál, tvůrce ultramontánní strany rakouské, vedl v l. 1851—1855 hl. jednání o rakouský konkordát.

358, 10 *Joseph de Maistre* (1754—1821), franc. spisovatel a politik, obhájce absolutní monarchie z boží milosti

358, 11 *par excellence* (franc.) — zvláště, zvláštní, přední

358, 33 *Friedrich Kreyssig* (1818—1879), něm. literární historik, autor knih *Geschichte der franz. Nationallitteratur* (5. vyd. 1879), *Studien zur franz. Kultur und Litteraturgeschichte* (1864) a j.

359, 9 *Girardinova „Pokuta ženy“* — jde o drama *Le supplice d'une femme* (1865), které napsal franc. novinář a politik Emile Girardin (1806—1881); viz svazek České divadlo III.

359, 14 *papa Dumas* = Alexandre Dumas „otec“ (1803—1870), autor *Tří mušketýrů*, jeho syn téhož jména proslul jako autor románu (a pak div. hry) *Dáma s kameliemi*.

360, 13 *z Písma svatého*, t. j. z knihy Josue (Starý Zákon)

360, 31 *Anastasius Grün*, vlastním jménem Anton Alexander Graf von Auersperg (1806—1867), něm. básník, člen rak. říšské rady a kraňského (slovinského) sněmu

361, 10 *slovenského Valibuka* — viz Slovenské pohádky a pověsti od B. Němcové.

362, 11 „*frame*“ = staroněmecké „paní“ (Frau)